

Novalis: RYZÍ KVĚT

Novalis: RYZÍ KVĚT

Friedrich von Hardenberg

Chvalozpěv k světlu

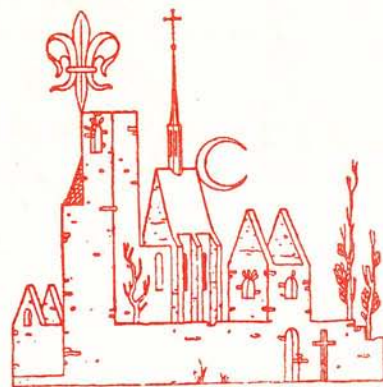
Cena 18,- Kč

Dominikánská Edice Krystal

Novalis: RYZÍ KVĚT

Přeložila Božena Věrná

Průvodní studii napsal prof. Ivo Liškutín

Olomouc 1940

Dominikánská Edice Krystal

Památce

Arne Nováka

Překladatelka

NOVALIS *vábil mne již za studií u Arneho No-
váka slastným smutkem hledajícího srdce.*

Byl mi blízkým nejen myšlenkově rytmovaným a do pod i nadnebesí nedozírně rozvlněným, hned temnou vášnivostí žhavým, hned zase doběla rozsvíceným volným veršem „*Hymen k noci*“, neseným letem tvůrčího zanícení — dechu Božího — a stěží jen postihovaným úzkoprsým vdechem šestého smyslu smrtelníkova; nejen výtrysky výrazové sevřenosti aforistické, v zápětí zastíněné bohatě větvenou a rozložitou korunou period vybavovaných asociací; nejen nakupením postřehových obměn, promítaných ve hvězdice adjektiv, jimiž vyvažovány poklesy a dvihy lehkodechých strof; ale i nadšeným příklonem radostným k velkému a požehnanému stínu smrti, který svým neodvratně a trpělivě se snášejícím příšeřím obestírá milosrdně všechno tvorstvo na úpalu života; dobrovolným a důvěryhodným útekem pod rozevrlátou korouhev její, pečlivě a vyčkávavě zvěstující s neoblomnou vytrvalostí a houževnatostí příchodu nového příští, která úžeji vždy přimkne se k své žerdi těla člověkova, když se připozdilo; touhou po jediné velké krásné svaté spravedlnosti pozemské v údolí křivd.

Z příbuznosti formy a vnitřní stejnorodosti pramene má láska k Novalisi.

Byla to vise mých příštích dní — jež přivábeny evokací „Z pramene života smrti dej pít!“ (*Sfinx*) s neochvějnou pravidelností přiváděly mne potom k lo-

žím, kde ona sama, nesmírná a tichá, strašlivě milosrdná a nekonečně krutá „výhní mučíc lisovala z pórů ledový pot“, kde „oko zažehnuto o pohled čísi záhadný, temný, stravující“, kde „hranoly průsvitných prstů nejlépe lomí kostěné paprsky zřítelníc jejich“ a „člověk je projekčním plátnem, jež ze všeho tvorstva nejvěrněji promítá svíci jejího štíhlého těla“ (*Myrta*), kde posléze rodí se nevýslovná krása a harmonie, stane-li duše naposled na rozmezí těla a „všecka se třítstíc v úsměv blažený“ (*Předobraz*) vrhá na nás odhmotněna „světlo, jež zalije jako přívál a jako slast a jako oheň a jako blesk“, že oči oslepnou a zjeví se „nebesa otevřená ve vši své slávě“ (*Tatínkovi*) — jež dala mi porozumět Hymnám k noci?

Vise oněch dní — jež přivolány rouháním vedly pak „po přemíře muk“ ježatou serpentinou Květů zla a Modliteb k satanovi k obzorům, „kde se tyčí Nazaretský“ (*Korouhev*), posléze „kajícníci v nejzazší chrám“, aby posbírala „sladkou něžnost topasových šťáv z kalichů slzních hořce prýstíc na zlatý prsten Matce Boží, Orodovnici, na plástev hedvábného medu pro Jezulátko“ (*Kajícnice*), aby „na miskou obětní položila oblost i klíčivost zrna svého“ — (*Neboť tvá jest*) — jež mi ozřejmila Písně duchovní?

A posléze vise onoho strašlivého dne — kdy „zapadlo mi slunko, z něhož vzešla jsem“ (*Homo Radius*), kdy Majestát vstoupil do domu, jehož stěny se třáslы ozvukem Přítomnosti boží, jež „tkvěla tu v písku stěn, čísel z pórů dřeva, sršela ze vzduchu velitelská zvučíc“ a mrtvá ležela „soustředěna jakoby k mo-

dlitbě, jakoby až na dno své duše, až za prostor, jakoby chtěla uvítati Suveréna, rozkazu Nejvyššího bezpodmínečně uposlechní velitelka“ (*Tatínkovi*), až sláva půlnoci, z níž přicházívá, zabrousila míru bolesti — jež přiblížila krásu Zpěvu mrtvých?

Z bolestných zkušeností konkrétních a intimních prožitků vzrůstala má láska k Novalisi.

Kde jinde ponořit se v studená a útěšlivá souhvězdí nesmírnosti „když ve strunách hrudi vane hluboký žal“ a „naděje marné v oděvech šedých přicházejí jak mlhy v navečer“. „Jak utěšené a požehnáno rozloučení s dnem“, když i ve vlastní krvi se vzdámá touha odpočinouti si, odpočinout si i od oběhu krevního a „nebeskými se nám zdají nekonečné oči — jež v nás otevřela noc“? (Hymny k noci.)

Kde jinde okusit z „křišťálové vlny — jíž smyslům smrtelníka slyšet nelze“, když zhroucené já se svíjí u voskovic a volá: „Buď pochválena věčná noc“, za níž čekají naši drazí u nohou Krista Pána? (Hymny.)

Kde jinde pojednou roztrhne se poutající páska a zjeví se čekající „nebeské srdce rozevřené v květinový kalich všemohoucí lásky“ hotovo nás převzítí z vychladlého obětí do náruče vlastní a laskavá ústa vyprázdni sama „nevypravitelného utrpení temný kalich“, aby byl odňat od nás? (Hymny.)

A tu se mne Novalis zmocnil slávou nalezšího.

Z objetí vychladlého do náruče Boží!

Což nezalýká se potom srdce v písních? jásavými výtrsky horoucnosti? (*Písně duchovní.*) „Čím bych

byl býval bez tebe?“ (I.) Rozkoš spojení je tak bezhraničná, že i ty jí musíš okusit: „Vzdej se Jeho sladkým očím — ať v hloub duše proniknou! Sáhni směle po té ruce — vtiskni v sebe Jeho tvář!“ (II.) Srdce musí radit, rozdávat, násobit rozkoš rozkoší. „I tebe ztiší ona Jsoucnost — jež z lásky trpíc umřela.“ (III.) A tu mi, prosím, dovolu postřeh: jako se kdysi Novalis zrodil u hrobu své milenky k novému životu duševnímu (3. hymna), tak nyní vstává znovuzrozen v Kristu: „A když jsem tak chorý tiše — v pláči věčném žádal výše — a jen z bázně nezemřel — jako by tu něčí ruce — hrobní kámen zvedly prudce — a já nitrem prozřel jsem; ze všech hodin mého žití — tato jen mi bude svítit — ta v níž v tisícere muce — vyzvěděl jsem ve svém srdci — kdo tam za nás dokonat.“ (IV.) Když takto šťastná bytost vychrlila svůj zážitek a vydala co měla nejlepšího, oddechne si sladce: „Jen když Jej mám — jen když je můj!“ A znova ponoří se do Něho pro sílu, pro krásu, pro věčnost, pro posilu: „v blaženství jsem vnořen jako páže Panny — jež jí podržuje závoj zjemna tkaný“. (V.) Hle, učitel Brezinův! „Předrahé své bratry jichž jsem postrádal — v jeho učednicích nyní nalézám.“ (V.) I tu se spínají ruce žijících, mrtvých a nalezených. A Pán Ježíš splácí tak bezměrným blaženstvím, že nemožno už zradit, ani opustit, ani se stát nevěrným: „Byť všichni opustili — já věrně zůstanu! Pocítil jsem Tě v sobě — ó neopust mě již!“ (VI.) volá horoucně plačící srdce. „Plakat musím plakat povždy“ pro Tvé nekonečné utrpení a stejně nekonečný nevědek člo-

věkův. „Kdyby znali lásku Boží — dali by se všichni pokřtít — milovali jediného — proplakali život se mnou — zhasli hořkou lítostí.“ (VII.) A znova přemíra slasti ze splnutí s Bohem, již nutno hlásat všem: „Je živ — a bude s námi žít!“ (VIII.), nutno posilovat, rozdávat: „Když duch je zkormoucen — jdi k zázračnému dřevu!“ (IX.) a brát z Jeho lásky až do naprostého nasycení: „Já nevím co bych ještě hledal!“ (X.) „Je ve všech věcech Jeho proud — té lásky nelze spočinout — je pokrm nápoj především.“ (XI.) V stálém poklese a dvihu toneme ve vlnách Jeho lásky. „Když i srdce v teskném čase — téměř ztrácí zmužilost“, přichází k nám Láska boží nejbližší. (XII.) Matka boží se usmíruje (XIII.), (XIV.) a nový vstup světla: „Láska se sebe nikdy nenasytí — Nedosti vroucní — nedosti svoji — jsou milovaní“ (XV.), vděčnosti „Děkujte a chvála zavzni — hlasitou hrou vašich strun!“ (XVI.) široce rozlitý: „V zavraždění lásky převýsostné — v rozkoš stále pohřžení!“ (*Zpěv mrtvých.*)

„Manželství mrtvých“, ale nade vše umocněné čistotou plamenů oddanosti duše a lásky Boží k ní, pronikati Bohem a býti Jím vssát, nekonečná oslava Duha nebes, který proudí vším minulým a budoucím zalévaje přítomné nepojmenovatelnou slastí. Jestli třeba jediného: „Nebránit se Jeho žizni.“

a hoře jakýchkoliv do náruče Boží.

Z vychladlého objetí a mrtvé náruče, ze smutků Toť příkaz Novalisův, jímž nám zůstane nesmrtelným.

A jak intensivně obráží se toto přiblížení se Dokonalosti i ve formě Písní duchovních!

Jak horečné úsilí o křišťálovou prostotu slova! Jaká odlišnost v rytmičtém vlnění, ve struktuře strofické i v agraších rýmových. Jak vznešená a velebná přisnost formy! (Jedině v písni XV., jež formou se přimyká k Hymnám k noci, myšlenkovou světelností však vysoko přečnává, vrací se básník, splynuv s Dokonalostí, k pulsaci dechu Božího.) A jaká, z nekonečné lásky diktovaná rozmanitost! Nový odstín věrnosti, lásky, rozkoše, tesklivosti určuje vždy nově tvárnost strof, nedosti krásných pro mystického Milence duše. Není ryze nahodilým, že první spoutávané, ještě nedosti novalisovsky přesné verše ve 4. hymně k noci (K té výši kráčí), oslavují smrt. Jsou výrazem odumírající pozemskosti a přívratem ke Kristu: „K Milenci Kristu Pánu“. Jakmile smysly „zasvěcenosti“ počaly se oprostovati od balastu pozemského, stávají se chápavými a učelivými pro prostor nehmotný a jeho dimense. Veškerá bytost zapomíná smutku a poslušně přijímajíc odvěký zákon pokory, nabývá klidu a míru a touž měrou — ba s horoucí netrpělivostí — se podrobuje umělecká vynalézavost přísné kázní.

Rytmičtý chod strofický je tu s počátku rušen vlastně vnitřním rýmem

„a jednou žel
se stane ostnem
vší rozkoše“

brzy se však oprostuje a šíří opět jedinou wagnerovský hučící vlnou:

„strašlivě vpadla v rozkošnický kvas
a v divou hrůzu zahalila mysl“.

Věčně rytmovaná próza je tu zpravidelňována, broušena, leštěna, vroubena, až zazáří v Písních duchovních umocněnou jednoduchostí a líbezností.

A ty, nebohé pero, pokusilo ses tuto veškeru, nekolikerymi okovy spoutanou líbeznost krásy, čistoty a jednoduchosti přelít v kadlub češtiny, aniž bys ublížilo tímto tvárným procesem průzračnosti myšlenek? oslnivostí roucha? dimensím slov? motýlímu přeletu rytmu? kujnosti rýmů?

Ó, což duch! ten byl nesen při prvním čtení a vytvářel široké periody neskonale krásy: „Nekonečna a tajemství plna proproudí námi sladká hrůza“ — bohužel až příliš bohaté či chudé, příliš obsáhlé či příliš stručné. Přetlumočit Hymny k noci, tuto jedinečnou, nesevřenou krásu, je rozkoší. Avšak přeložit, ne přebásnit, Písně duchovní, vyžaduje všechněch sil, když všude tam, kde zvučí jambus

„Es gibt so bange Zeiten“
rozmisťuje se přirozeně český daktyl

„Bývají teskné časy“.

„Ich sehe dich in tausend Bildern“
„Vidím Tě na tisíci plátnech“

a všude tam, kde básník volil trochej

„Wenn in bängen trüben Stunden“
se vtírá náš jambus

„Když v teskných chmurných hodinách“
když okovy stop jsou odvěké:

věčnost - Ewigkeit, útěcha - Trost, kámen - Stein
když zvučnost úzká proudí široce

„Himmlische Müdigkeit fühl ich in mir“
„Nebeská malátnost vzmáhá se ve mně“

a široká

„Ich lebe bei Tage voll Glauben und Mut
und sterbe die Nächte in heiliger Glut“

bezděčně březinovsky svítí:

„Den za dnem tu žiji pln víry a sil
a za nocí zmirám svatým vznícením“.

A což teprve rým!

A klasická jednoduchost:

„Čím bych byl býval bez Tebe?“

„HYMNY K NOCI“, „PÍSNĚ DUCHOVNÍ“ i „ZPĚV MRTVÝCH“ jsou vyňaty z vydání NOVALIS SCHRIFTEN, DIEDERICH'S JENA z roku 1907, v němž zveřejněno rukopisné pojetí Hymen i otisk v Athenäu. Obsahově byl mi směrodatným tento otisk, formou pojetí rukopisné. — (V podstatě jest obojí myšlenkově rytmovaná próza, v níž mi členění veršem nezřídka zastoupilo interpunkci. Překladatel — laik sáhne po znění v Athenäu, básnířka stotožnivší se příliš s tvůrčím procesem ponechala formu volného verše a to i ve 3. hymně a vstupu 4. „Nyní vím...“ až po pasáž „Ještě budiš...“, kde ji opustil i sám básník,

sveden spoječnou rozvlácností, již sevřela přechodníkem. Čtenáře, jemuž by to bylo závadou, prosím, necht' si tyto verše laskavě přepíše do prózy a vloží do knížky.)

Hymny byly mi formově bližšími než přísně sevržené Písně duchovní. Zamýšlela jsem původně vydati je v syrových výtryscích prvního čtení, později však, činíc ústupek písni, dala jsem výraz i formě klasikově, vyjma té, jež mi byla nejbližší, V. písně duchovní, jež by byla zvláště v refrénu utrpěla příliš na své líbeznosti.

Zpěv mrtvých však, symfonii spřízněného srdce, ponechala jsem v procítěných a vzrušených kantilénách své duše pro horoucnost a slávu divukrásné půlnoci.

Jambus, češtině cizejší, leckde vyvážen daktylem, rým pak asonancí náslovných vokálů či souhláskovou spodobou, aby byla zachována plynulost a přirozená krása slovosledu myšlenek i jazyka. Jen výjimečně obětována myšlenková přesnost typicky temné zvukomalbě originálu, úplnost stopy kráse jednoduchosti.

Symbolický název: NOVALIS „RYZÍ KVĚT“ je výrazem zlaté tvorby romantické, věčný pak: HARDENBERG „CHVALOPĚV K SVĚTLU“ oslavou Boha, jenž v Hymnách k noci promítán do tmy, v Písních duchovních ozářen oslnivým jasnem a ve Zpěvu mrtvých rozlit nevýslovnou šíří.

V Brně 15. srpna 1940.

Překladatelka.

Friedrich von Hardenberg

CHVALOZPĚV

K SVĚTLU

I. Hymny k noci

1.

Kdo z živých
smysly obdařen
nemiloval by přede všemi
zázračnými zjevy
v nesmírném prostoru kolem sebe
vše potěšující světlo —
s jeho barvami a zářemi
poklesy a dvihy;
lahodnou všudypřítomnost jeho
budící den
Jako podstata duše Života
dýchá je obrovský svět
neúnavných souhvězdí a hvězd
a uplývá tanče
v jeho modrém přílivu —
dýchá je jiskřící kámen
na věky spočinuv
přemýšlivá rostlina ssavá
i divoké a vznětlivé
mnohotvaré zvíře —
především ale
nádherný cizinec

s výraznýma očima
a vznosným chodem
s jemně a něžně sevřenými
a barevně zvučícími ústy
Jako král pozemské přírody
volá všechny síly
k nescíslným proměnám
spíná a ruší
nekonečné svazky
obvěšujíc svým obrazem
nebesky skvělým
veškeru časnou jsoucnost —
Přítomnost jeho
sama již zjevuje
záračné překrásno
říší světa

Dolů se obracím
k svatě a nevýslovné
tajemství plné noci
V propastech vzdálen leží svět —
v hlubokost krypty vnořen —
pusté a osamělé
jest ono místo
Ve strunách hrudi vane
hluboký žal

V krůpějích rosy
chci spadávat
a s popelem se smísit
Vzdálena vzpomínek
mladistvá přání
sny dětství vlídného
života všeho a dlouhého
radosti krátké
a naděje marné
v oděvech šedých přicházejí
jak mlhy v navečer
po západu slunce
V jiných prostorech
rozbilo světlo
veselé stany
Že by se nikdy již
nevrátilo
ke svým dětem
s nevinou vírou
čekajícím?

Co prýští pojednou
tak tušení plno
z prostoru pod srdcem
a polyká žalu
měkké ovzduší?

Zalíbilo se
i tobě v nás
tmavá temná noci?
Co skrýváš
pod svým pláštěm
že neviditelno mně
silně to protýká duši?
Převzácný balsám
kane z tvé ruky
z otepi máku
Tíživá křídla
duchovní pohody naší
pozvedáš k výším
Temná a nevýslovná
cítíme pohnutí —
vážnou tvář vidím
v úzkostném blaženství
jež vlídně
a zbožnosti plna
se sklání ke mně
a zpod nekonečně zapletených
a skroužených vlasů
milostné mládí
matky vyhlíží
Jak chudo a dětinským
zdá se mi teď světlo —

jak utěšené a požehnáno
rozloučení s dnem —
Tedy jen proto
že tmavá noc odvrací
sloužící tobě
rozeselos
v nesmírnost prostoru
zářící koule
aby zvěstovaly všemohoucnost tvou —
tvůj návrat —
po všechen čas
tvého oddálení
Nebeštější než ony blýskající hvězdy
zdají se nám nekonečné oči
jež v nás
otevřela noc
Dále dohlédají
než nejbledší
z oněch nesčíslných vojsk —
netřeba jim světla —
prohlédají hloubkou
milující mysli —
což vyšší prostor plní
nevýslovnou rozkoší
Chvála královně světa
vznešené zvěstovatelce

svatých světů
ošetřovatelce
blahoslavené lásky —
posílá mně tebe —
milenko útlá —
líbezné slunce noci —
nuže bdím —
neboť jsem tvůj a svůj —
tys mi zvěstovala
noc k životu
učinila mne člověkem —
Strav žářem duchovosti
veškero tělo mé
abych se s tebou
vzdušný
horoucněji smísil
v svatební noci
věčně trvající

2.

Musí se vždy znova jitro navracet ?
Neskončí nikdy násilí pozemského ?
Neblahá činnost stravuje
nebeský nálet noci
Tajemná oběť lásky
nerozhoří se nikdy
pro věky ?
Vyměřen světlu
jeho čas;
ale bez času
a bez prostoru jest panství noci —
Věčné jest spočinutí
Posvátný spánku —
oblažuj nezřídka
zasvěcence noci
v pozemském díle denním
Jen pošetilci mohou tě zneužnat
o jiném spánku nevědouce
než o stínu jeho
jež v onom šere
pravdivé noci
soucitně na nás házíš

Necítí tě

v nazlátlém přílivu hroznů —

v zázračném oleji mandlovníku

v nahnědlé šfávě máku

Nevědí

že jsi to ty

který se vznášíš

kol dívčích nader něžných

a v nebe měníš klín —

neťuší

že ze starých bájí

nebesa otvíraje

vycházíš vstříc

nesa klíč

k obydlím blažených

nekonečných tajemství

posel mlčelivý

3.

Jednou

přehořké slzy roně

naději rozptýlenu v bolesti

osamělý jsem stál

u trochy hlíny

jež v těsný a tmavý prostor skryla

smysl mého života —

osamělý

jak žádný osamělec

dosud nebyl

úzkostí nevýslovnou hnán

a vysílen

jen myšlenka bídy ještě —

Ohlížeje se po pomoci

dopředu nemoha

a dozadu ne

a na prchajícím

žití vyhaslém

ulpívaje

s nekonečnou touhou —

byl jsem navštíven

z modravých dálek —

s výšin svých
blaženství starých
hrůzou a rozkoší zešeření —
a rázem se roztrhl
svazek narození
pouto světla
Prchala pozemská nádhera
a můj smutek s ní —
žalost se stékala v nový
a nevyhloubatelný svět —
ty zanícení noci
dřímoto nebe
snesla ses na mne —
krajina pozvedla se zlehka;
nad krajinou se vznášel
můj duch
odpoután všecek
a znovuzrozen
Oblakem prachu
stal se rov —
oblakem prozřev
spatřil jsem
zjasněné tahy milenky
v slávě proměnění
V očích jí spočívala věčnost —
vzal jsem ji za ruce

a slzy nás spojily
jiskřivým poutem
nerozvížitelným
Tisíciletí se vzdalovala
do dálek dolů
jako bouře
Na její šíji jsem plakal
v úchvatných slzách
novému životu vstříc —
Byl to první
a jediný sen —
a teprve od těch dob cítím
věčnou a neproměnnou
víru v nebe noci
a jeho světlo
milenku

4.

Nyní vím
 kdy nastane
 poslední ráno —
 kdy světlo již
 nevyplaší
 noc a lásku —
 kdy bude spočinutí věčné
 a nevyčerpatelný Sen
 Nebeská malátnost
 vzmáhá se ve mně —
 Daleká a únavná
 byla má pout
 k svatému hrobu
 tíživým kříž
 Křišťálovou vlnu —
 již smyslům smrtelníka slyšet nelze —
 z tmavého klínu vrchu prýští
 na jehož úpatí se láme
 příliv časnosti —
 kdo jednou okusil
 kdo nahoře stál
 na hřebenech

rozhraničí světa
 a přes ně nahlédal
 v onen svět
 do druhé země
 kde sídlí noc —
 ten vpravdě nevrací se
 ve shon světa
 do země
 v níž bydlí
 světlo
 ve věčném neklidu

Nahoře staví si chýše
 chýše pokoje a míru
 miluje a touží
 v onen hledě svět
 až hodina
 ó nejvítanější ze všech!
 jej stáhne
 v studnici pramene —
 Pozemské vyplouvá na povrch
 bouřemi vrháno zpět
 ale co bylo svěceno
 dotekem lásky
 skrytými chodbami proudí
 v území onoho světa

kdež jako vůně se mísí
s milými
zesnulými —
Ještě probouzíš
ty čilé světlo
znaveného k dílu —
a vléváš do mne
radostný život
leč mne neodlákáš
od kamene vzpomínek —
omšelého pomníku
Rád budu tvořit
pilnýma rukama
všude se ohlídat
kde mne potřebuješ
oslavovat plnou
nádheru tvé záře —
sledovat bez nevole
uměn tvého díla
vzácnou souvislost —
rád budu rozjímati
tvých mocných
a zářících hodin
smyslu plný chod —
rád pátrat
po podstatě

souměrnosti sil
a pravidlech
divupné hry
nesčíslných prostorů
a jejich časů
Ale věrno noci
zůstane mé tajuplné srdce
a tvořivé lásce
její dceři
Můžeš mi ukázat
věčně věrné srdce?
Má tvoje slunce
přátelské oči
jež by mne poznaly?
uchopí tvé hvězdy
mou žádající ruku?
zopětují můj něžný stisk
a laskající slovo?
Ozdobilos je barvami
a lehkým obrysem?
nebo to byla ona
jež tvému klenotu dala
vyšší a milejší
význam?
Jakou slast smyslů
a jaký požitek

podává tvůj život
jež by vyvážily
vytržení smrti?
Což nemá vše
co probouzí v nás zanícení
barvu noci?
Ona tě nese mateřsky
a jí jsi povinno díkem
za všecku nádheru svou
Zabloudilo bys v letu
v sobě samém —
v prostoru bez konce
by ses rozptýlilo
kdyby tě nepoutala
nezachovávala ona
abys rozehráto
a planoucí zplodilo svět
Vpravdě jsem byl
než tys bylo —
matka mne poslala
s mými sourozenci
abych obýval tvůj svět
a posvětil jej
láskou
aby se stal pomníkem
na nějž se věčně

hleděti neustává —
abych jej osázel
nevadnoucím kvítím
Ještě nedozrály
tyto božské myšlenky —
ještě je málo stop
které nás zjevují —
Jednou však ukáží
hodiny tvoje
skon času
staneš se jedním z nás
a plno touhy
a horoucí
vyhasneš a zemřeš
Pociťuji v sobě
konec tvého dění —
nebeskou volnost
návrat blažený
V divokých bolestech poznám
ó jak ses vzdálilo
od naší vlasti
poznám tvůj odpor
proti dávnému
a nádhernému nebi —
Tvůj vztek
a tvoje zběsilost

jsou marné
Nespalitelný
tyčí se kříž —
vítězná korouhev
našeho rodu

K té výši kráčím
a jednou žel
se stane ostnem
vší rozkoše
Čas krátký ještě —
jsem uvolněn
spit ležím lásce
své na klíně
Ó bez konce život
se rozvlnil mnou
jak pohlížím dolů
tam za tebou tmou
Tam v oné hlíně
tvá hasne zář
stín nese věnec
sem chladící v tvář
Ó miláčku přissaj
se mocně a rád
ať mohu zdřimnout
a milovat

Již cítím vln smrti
vše zmladivší proud
v sám balsám a éther
dá krvi mé vplout
Den věrou tu žiji
den odvahou svou
a za nocí zmírám
výhní přesvatou

5.

Nad lidskými
v dál a šir rozvětvenými kmeny
vládl před časy
železný osud
němým násilím
Temná
a těžká páska
spočívala na jejich
tesklivé duši —
Nekonečnou byla země —
bohů přebývání
a jejich vlast
Od věčnosti stála její
tajemství plná stavba
Nad jitra
rudými vrchy
v moře
svatém klínu
bydlelo slunce
vše zaněcující
světlo životné
Starý obr nesl

blažený svět
Ztrnule na úpatí hor
spočívali prasynové
matky země
Bezmocni
v svém všedrtícím hněvu
vůči novému
a nádhernému
pokolení bohů
a jejich příbuzným
radostným lidem —
temná a zelená
hlubokost moře
byla klín bohyně
V křišťálových jeskyních
hýřil bujný lid
Vody a stromy
květiny a zvířata
měly rozum lidský
Sladčeji chutnalo víno
nalévané
viditelnou plností mládí —
bůh v hroznoví —
mateřská bohyně milující
vzrůstala v plnosti
zlatých snopů —

lásky svaté opojení
bylo sladkou službou
podivně krásné paní
bohyně nejkrásnější —
věčně pestrou slavností
nebeských dětí
a obyvatel země
šuměl život jak jaro
minulými věky
Všecka pokolení
uctívala dětinsky
ten něžný a kouzelný plamen
tisícera tvarů
jako to nejvyšší světa
Jen jedna myšlenka —
děsivý sen

strašlivě vpadla v rozkošnický kvas
a v dívou hrůzu zahalila mysl
že sami bohové si nevěděli rad
jak v sklíčenou hrud' útěchu by vtiskli
Pln tajemství byl nevlídníkův vpád
vzteky jeho neztišil se dary ani sliby
Byla to smrt jež rozkošnický ráz
měnila v úzkost bolest slzy strast

Ted' na věky být zbaven všeho blaha
jež srdcem hýbe v sladké rozkoši
i milujících jejichž bytost drahá
truchlila marnou touhou v žalosti
že mrtvým matný sen jen zbývá
a zápas bezmocný s vší temností
Zlomena vlna požitku a chtění
na skále nekonečných rozmrzení

Odvážným duchem smyslem vzníceným
si člověk zkrásnil masku ošklivosti
laskavý jinoch zháší světlo tich
je vlídným konec — harfy dozvuk skvostný
Vzpomínka taje stínem chladivým
tak píseň zazpívala truchlivosti
Přec nerozluštěna je věčná noc
znak přísně závažný že v dálkách Moc

Ke konci se skláněl
starý svět
Zvadel sad rozkoše
mladého pokolení —
vzhůru do volnějších
prostor pustých
vzpínali se nedětinští
a rostoucí lidé

Bohové zmizeli
se svou družinou —
osamělá a bez života
byla příroda
Železným řetězem
spoutala ji suchá čísla
a přísná míra
Jakoby v prach
a ovzduší
rozpadl se
v tmavá temná slova
nesmírný květ života
Odváta
zaklínající víra —
a vše proměňující
vše sbratřující
společnice nebes
fantasie
Nepřátelsky vál
studený vítr severu
nad ztuhlou nivou
a ztrnulá
zázračná vlast
vznesla se do étheru
Nebes dálky
se plnily

zářivými světy —
v posvátnost hlubší —
ve vyšší prostor
duchovní podstaty naší —
vstupovala slavně
se všemi mocnostmi
Duše světa
aby tam vládla
správcovala
až k úsvitu rozednění
nádhery světa
Nebylo více světlo
bydlištěm bohů
a nebeským znamením —
závoje noci
si přehodili
a noc se stala
všemocným klínem zjevení
v něj vraceli se
bohové
zdřimnouti si
aby se zjevíli
v nových
a nádhernějších tělech
a znova vyšli
v přeměněný svět

V národě
jímž přede všemi
bylo pohrdáno
a který
příliš časně dozrál
a vzdorně se
odcizil
blažené nevinnosti mládí
zjevil se nový svět —
dosud neviděného obličeje —
V chudobě básnické chýše —
syn první Panny
a Matky —
tajemství plného obětí
nekonečný plod
Tušící
a květy bohatá moudrost
vzdáleného východu
poznala první
počátek
nového času —
K pokorné kolébce
Krále
hvězda jí zjevila cestu
Za všecky nesmírné
budoucí časy

přišli mu
vzdáti hold
září a vůní
těmito zázraky přírody
ze všech nejvyššími
V osamění
se rozvíralo
nebeské srdce
v květinový kalich
všemohoucí lásky —
přivraceno
k skvělosti
obličeje Otcova
a spočívajíc lehce a tiše
na tušení blažených nadrech
laskavě vážné matky
Se zbožnění plnou horoucností
vzhlíželo předvídající oko
kvetoucího dítěte
k budoucím dnům —
k svým milovaným —
k výhonům svého božského kmene —
nestarostlivo o dny
svého pozemského osudu
Brzy se shromáždily kolem něho
mysli těch

již nejvíce podobni dětem
podivně zajaty
horoucí láskou
Jako květiny
vyklíčil nový
cizí život
v jeho blízkosti
Nevyčerpatelná slova
a poselství nejradostnější
jiskrami božského ducha
padala s jeho
nejvýše přátelských rtů
Z dalekého pobřeží —
pod jasným nebem
Hellady zrozen —
přišel pěvec
do Palestiny
a veškerým mladistvým srdcem svým
oddal se zázračnému děcku:

Tys jinoch ten jenž ode dávných dob
na našich hrobech stojí v hloubi pohnut
znak útěšlivý vrytý do temnot —
k vyššímu lidství slastí plný popud
Co nás ponořilo v chmurnou truchlivost
nás nyní zvedá sladkou touhou odtud

Smrtí byl zjeven věčný život Jas
Tys ona smrt a uzdravuješ nás

Pln radosti
putoval pěvec
do Hindostanu —
se srdcem láskou
sladce opojeným;
a vysýpal je všechno
v ohnivých zpěvech
pod oním laskavým nebem
že tisíce srdcí
se sklánělo k němu
a radostné poselství
o tisíci větvích
vyrůstalo
Brzy po odchodu pěvcově
vzácný život
se stal obětí
hlubokého úpadku lidstva —
Zemřel mlád
odloučen od světa
který miloval —
plačící matky
a svých váhajících přátel
Nevypravitelného utrpení

temný kalich
vyprázdnila laskavá ústa
V úchvatné úzkosti
blížila se hodina zrození
nového světa
Tvrdě a těžce zápasil
s hrůzou staré smrti —
Těžce na něm spočíval
útlak starých světů
Ještě jednou pohlédl
vlídně na matku —
a tu se vztáhla
ruka Věčné Lásky
a uvolnila pouta —
zesnul
Jen krátce vlál
hluboký závoj
nad hučícím mořem
nad chvějící se zemí —
nesčíslnými slzami
plakali milující —
Odpečetěno tajemství —
nebeští duchové zvedli
prastarý kámen
z tmavého hrobu
Andělé usedli

u Dřímajícího —
stvoření něžně z jeho snů
Procitlý v nové
božské nádhernosti
vystoupil do výší
nově zrozeného světa —
pochoval vlastní rukou
staré pozůstatky
v opuštěnou sluj —
a na ně položil
všemohoucí rukou
kámen
jehož víc žádná moc
nepozvedne

Ještě pláčí tvoji milí
v slzách radosti
v slzách pohnutí
a nekonečných diků
na Tvém hrobě —
vidí Tě stále ještě
radostně zděšeni
vstávatí —
a sebe s Tebou;
vidí Tě plakati
sladkou horoucností

na blažených nadrech
matky
s přáteli vážně putovati
mluviti slovy
jakoby se stromu života
odlomenými;
vidí Tě chvátati
plna touhy
do Otcova náručí
ana přinášíš
mladé lidstvo
a zlaté budoucnosti
nezapečetitelnou číši
Matka pospíchala
brzy za Tebou —
v nebeském triumfu —
ta byla první u Tebe
v novém domově Tvém
Věky uplynuly od těch dob
a v záři vždy vyšší dlelo
tvé nové stvoření —
v tisících vstupovali
z bolesti a utrpení
plni touhy a víry
a věrnosti k Tobě —
správcovali s Tebou

a s nebeskou Pannou
v říši lásky —
sloužíce v chrámech
nebeské smrti
a na věky Tvoji

Je kámen pozdvižen —
a lidstvo vstalo z mrtvých —
již Tvými zůstanem
pout necítíme volní
Žal nejtrpčí je svát
když Oběť svítí v dlani
zem život jako v snách
v posledním přijímání

Ke svatbě volá smrt —
a lampy jasně planou —
střeženy moudrou pannou —
oleje mají dost —
Kéž rozezní se dálky
Tvým slavným příchodem
kéž zavolaly hvězdy
lidsky svým jazykem

Maria k Tobě zdvíhá
se srdcí na tisíc

v životě plném temna
žádali Tvoji líc
Doufají v uzdravení
tušenou slastí budí
přivíh je svatá ženo
na svoji věrnou hrud'

Tak mnozí které hořce
spaloval vnitřní žár
světa se vzdalující
pozvedli k Tobě tvář
Tvým světlem přebohati
nám pomáhali v tmách
teď shledáme se s nimi
pro věky ve hvězdách

Na hrobě nepláče již
kdo věří miluje
o sladké jmění lásky
nebude oloupen —
Aby se ztichla touha
vznícením schvátí noc
a věrné děti nebes
jdou srdci na pomoc

S důvěrou! Život kráčí
k věčnému životu

posvěcen vnitřním žářem
zjasňuje slepotu
Svět hvězdný rozplyne se
ve zlaté víno žití
jež všichni ke rtu vznesem
hvězdami budem svítit

Je rozpoutání lásky
loučení nebude
a život pln se vlní
jak moře bez konce
Jest jedině noc slasti —
jest báseň věčnosti
a sluncem v naší vlasti
Tvář Nekonečnosti

6.

Touha po smrti

Tam dolů v ony světy hvězd
v klín země z říší světél
Vztekl bolestí a náraz jest
znamením k odrazu vesel
Ve člunu úzkém přístanem
k nebeským břehům radostně

Buď pochválena věčná noc
Buď chválen spánek věčný
Ač blaze hrála denní moc
tísnil žal nekonečný
Přestala radost z ciziny
chcem k Otci do své otčiny

S přemírou lásky věrnosti
co na světě si počnem
Staré je dávno ztraceno
což je nám po tom novém
Ó sám a v hloubi zarmoucen
kdo vroucně rád má dávný věk

Ten dávný čas kdy smysly v jas
vzplávaly svatým žářem
Otcovskou dlaň a vlídnou tvář
poznával člověk darem
a prostou myslí krásou snu
se mnohý rovnal Obrazu

Ten dávný čas kdy ve květech
se skvěly staré kmeny
a děti pro nebeskou zvěst
toužily v mukách zemřít
Byť život sladce hovořil
přec láskou srdce rozlomil

Ten dávný čas kdy Bůh se nám
sám zjevil v žáru mládí
a brzké smrti z lásky k nám
zasvětil život sladký
Nezahnal úzkost bolest žal
aby nám drahým zůstával

Ten čas je vhalen v temnost noci
jak poznáváme tesklivě
a tato časnost neutiší
v nás nikdy touhy žíznivé
O musíme se vrátit domů
chceme-li prožívat jej znovu

Co ještě brání návratu
Spí nejmilejší dávno
Hrob jejich v život v prázdnotu
nám proměnil a v žalno
Co ještě hledat na světě —
Je srdce syto — prázden svět

Bez konce plna tajemství
v nás proudí sladká hrůza —
A zdá se — z hlubin dalek zní
ozvěnou smutku druza
To naši milí touží v hloubi
a poslali nám dech své touhy

Tam dolů k sladké nevěště
k Milenci Kristu Pánu
S důvěrou! V soumrak šerí se
Ó zarmoucení! k ránu
Sen drtě pouta jako z hlin
nás pohřžuje v Otcův klín

II. Písně duchovní

I.

Čím bych byl býval bez Tebe ?
Čím bez Tebe se nebyl stal ?
Vyvolen k bázni úzkostem
byl bych tu v širém světě sám
nevěda co jsem milovával
čas příští zel by temná sluj
a kdybych z hlubin srdce plakal
komu bych svěřil starost svou ?

Sám spalován jsa láskou touhou
měnil bych v noci každý den
a živ jsa hořkou slzou horkou
životem šel bych unaven
nalézal neklid v shonu světa
a doma beznadějný žal
Kdo v nebi bez přítele léta
Kdo na zemi by vytrval ?

Však zjevil se mi Ježíš Kristus
a vím-li o něm — znám Ho tu
jak rychle stráví světlý život
bezednou prázdnotu temnotu

Jím teprv člověkem jsem věru
náš úděl byl jím oslaven
Led Indie sám na severu
kol Něho zkvete radostně

Život se mění v chvilku lásky
svět láskou zcela provanut
lék v travách vzrůstá pro zranění
a srdce zplna bije v hrud'
Pro jeho tisíceré dary
pokorným děckem zůstanu
je jistě přítomen tu s námi
i když jen dva jsme pospolu

Ó vyjděte hned na rozcestí
přiveďte všechny bloudící
vstříc rozpněte jim ruce v štěstí
a pozvěte je v tisících
Nebe k nám sestoupilo v míru
patříme na ně v důvěře;
těm, kteří mají tutéž víru
se rovněž rádo otevře

Ten starý chmurný přízrak hříchu
byl s naším srdcem pevně spjat;
jak slepci bloudili jsme v temnu

hned v lítost vzníceni hned v slast
Zločinem zdálo se nám dílo
a člověk boží nepřítel
a jest-li nebe promluvalo
pak zvěštovalo smrt a žel

To srdce — skvělé živé zřídlo!
zlá bytost přebývala v něm
a když se v duchu rozjasnilo
pak odměněn jen neklidem
Kov železných pout země drtil
tvář rozechvěných zajaťých;
strach před soudcovským mečem smrti
pohltil zbytek nadějí

Tu Spasitel vstal Vykupitel
Syn člověka pln lásky Pán
a vše křísící živný oheň
i v naše nitro rozdmýchal
Teď teprv nebe otevřené
jsme shlédli jako dávnou vlast
a mohli věřit doufat směle —
žít s Bohem spříznění — ta slast

Náš hřích byl od těch časů smeten
a každý krůček radostným

a tato víra dána dětem
s tím nejkrásnějším vázaným
Jím posvěcen zde život můj
jak požehnaný šťastný sen
a věčné lásce odevzdání
loučení nepozorujem

Vždyť stále v divukrásné záři
dlí s námi svatý Milenec
korunou z trní v hloubi vznati
pro Jeho věrnost pláceme
A každý u nás vroucně vítán
kdo Jeho ruku uchopí
a v Jeho svaté srdce přijat
dozrává tu v plod nebeský

II.

Východ se už rozednívá
šedý čas je opět mlád;
ze světlého prameniska
dlouhý doušek zhluboka
Dávná touha svatě naplněna
sladká láska božsky proměněna

Konečně k nám sestupuje
Syn jež dala nebesa
tvoře v zpěvu kolem země
vane vítr života
Svává jiskry dávno rozprášené
v nový věčně světla plný plamen

Všude z hrobů vytryskuje
nový život nová krev
by nás nadal věčným smírem
vhřizuje se v život svět;
náruč plnou stanul mezi námi
čeká proseb v láskyplném vzplání

Vzdej se Jeho sladkým očím
ať v hloub duše proniknou

budeš Jeho věčným štěstím
slastné síly zahrnut
Všecka srdce duch i naše myslí
budou uchváceny novou písní

Sáhni směle po té ruce
vtiskni v sebe Jeho tvář
obracet se musíš po Něm
jak po slunci květina
odhalíš-li Mu své srdce v tísni
bude jako věrná žena přízniv

Naším je teď — snímá tíhu
Božství jež dřív děsilo
na severu i na jihu
rajské símě vzbudilo
Ó kéž dopřáno nám čekat věrně
na květ poupat v plném božím sadě

III.

Kdo samotný v své jizbě vězí
a hořce pláče slzami
a komu v barvách nářku bědy
svět vůkolní se objeví

kdo v obraz dávno zašlých časů
jak v hloubku rokle nahlédá
v níž ze všech stran a ze všech hlasů
jej dolů táhne sladký žal;

jakoby poklad vzácné krásy
tam ležel pro něj nakupen —
po jeho klíčích v divém šťvaní
s bezdechou hrudí sáhne něm —

Budoucnost leží před ním v poušti
děsivě dlouhá tesklivá —
toulá se bloudí pošetilý
sám sebe hledá nedočkav

V pláči mu padám do náruče
i já byl sklíčen temnotou

a přece uzdravil se z hoře
a vím kde věčně spočinout

I tebe zliší ona Jsoucnost
jež z lásky trpíc umřela;
jež za ty kteří bili nejvíc
s radostí sterou umřela

On zemřel — a přec ještě stále
slyšíš tu o Něm o lásce
a kdykoliv Jej můžeš směle
vzít s něhou do své náruče

S ním vchází nový život lehce
krev do tvých kostí zemřelých
a daruješ-li mu své srdce
je také Jeho věčně tvým

Cos dříve ztratil nalezl On
setkáš se s tím cos miloval
a věčně bude s tebou spjato
co navrátila Jeho dlaň

IV.

Z tisícera slastných hodin
jež jsem potkal na své pouti
je mi věrnou jediná;
ta v níž v tisícere muce
vyzvěděl jsem ve svém srdci
kdo tam za nás dokonal

Svět se rázem v duši shroutil
jako červem podeřatý
svadlo srdce svadl květ;
mého žití sladké věno
v hrob i s přáním položeno
mukou stal se všecken svět

A když jsem tak chorý tiše
v pláči věčném žádal výše
a jen z bázně nezemřel
jakoby tu něčí ruce
hrobní kámen zvedly prudce
a já nitrem prozřel jsem

Co jsem shlédli Koho spatřil
blízko Něho — mlčte bratři!

věčně bude v očích vlát;
ze všech hodin mého žití
taťo jen mi bude svítit
rozjizvením ran mých plát

V.

Jen když Jej mám
jen když je můj
jen když mé srdce za hrob až
věrnosti Jeho nezapomene:
Nevím co je trýzeň
Neznám nic než zbožnost Lásku Přízeň

Jen když Jej mám
všeho se rád vzdám
O pouťnické holi za Ním
myslí věren pospíchám
ať se tísni druzí třebas v tisících
na širokých světlých schůdných silnicích

Jen když Jej mám
radostně usínám
Přiliv Jeho srdce je mi
věčně sladkým občerstvením
které vlídnou silou svého útlatu
dojme vše a změkčí v svatém zázraku

Jen když Jej mám
mám také svět

v blaženství jsem vnořen jako páže Panny
jež jí podržuje závoj zjemna tkaný
hloub a hloub se ztrácím v onu nádheru
nemohu se děsit časných závěrů

Tam kde jej mám
jest moje vlast
a každý dar jež přijímám
je dědictví a slast
Předrahé své bratry jichž jsem postrádal
v Jeho učednících nyní nalézám

VI.

Byť všichni opustili
já věren zůstanu
že vděčnost na té zemi
nevymřela dosud
Umíralš pro mne v muce
dokonals v bolesti
pro věky svoje srdce
dávám Ti s radostí

Tak často pláči hořce
byls pro nás umučen
a mnohý z Tvých tak lehce
Tě navždy zapomněl
Jen láskou zcela proklát
tak mnoho učinil
a přece jak by odvád
nikdo Naň nemyslí

Ty však pln věrné lásky
dlíš přece u nás všech
a kdyby všichni prchli
Ty věren zůstaneš

Zvítězí věrná láska
Vzdáme se na konci
a v hořkém vzlyku děcka
přimknem se k nohám Tvým

Pocítil jsem Tě v sobě
Ó nepusť mne již
dej bych byl s Tebou spojen
na věky s Tebou živ!
I moji bratři jednou
pohlédnou k nebesům
a milující klesnou
na Srdce v sladkém snu

VII.

Plakat musím Plakat povždy
kéž by se mi jednou zjevil
jednou jen a z dále snad
Svatý smutku! skončí brzy
moje bolest moje slzy?
Zemřít chtěl bych hned a rád

Věčně vidím jak ta hlava
v prosbách za nás dokonává
že se srdce nezalkne!
Oči se mi neuzavrou
rozplynou se vřelou slzou
lásky té jsem nehoden!

Což pak nikdo nezapláče?
Má tak Jeho jméno doznět?
Je svět mrtev pojednou?
Nebudu už z Jeho zraků
život ssát a sladkou lásku
Což na věky zahynul?

Mrtev — což to znamená?
O moudrosti znavená

význam toho přec mi zjev!
Oněměl a všichni mlčí
kdo zde poví slzám v očích
kde Ho srdce nalezne?

Šťastným nemohu již býti
v tomto časném hořkém žití
vše je těžkým chmurným snem
S Ním jsem přece i já skonál
v klidu věčném odpočívám
pod pozemským příkrovem

Otče Jeho a můj rovněž
kosti moje složit pospěš
k Jeho svatým ostatkům
Brzy se hrob zazelená
vítr nad ním pozastená
tělo zetlí rovno snům

Kdyby znali lásku Boží
dali by se všichni pokřtít
zanechali marnosti;
milovali Jediného
proplakali život se mnou
zhasli hořkou lítostí

VIII.

Všem vypravuji že je živ
a vzkříšen z mrtvých vstal
že mezi námi jako dřív
se Věčný vznášívá

Všem vyprávím to Každý zví
dál hlásá v přátelství
že se již brzy rozední
nebeské království

V tom novém pojetí se zdá
svět teprv naše vlast;
a život z Jeho rukou brát
je nevýslovná slast

Až na dno moře hluboko
se vnořil smrti děs
a každý může v budoucno
s důvěrou pohlížet

Ta temná stezka kterou šel
vychází z nebes bran

kdo Jeho rady poslušen
přijde též k Otci v ráj

Pláč pozůstalých neslyšíš
když oči zavřeny
shledáním bolest sladká již
ted' nebo později.

K dobrému skutku můžeš se
až z duše rozohnit
neb tato setba rozkveté
na nivách krásnějších

Je živ a bude s námi žít
když vše nás opustí
Staniž se přisvit těchto dní
vše zmlazující slavností

IX.

Bývají teskné časy
a duch je zkormoucen
a všecko zdá se v dále
jak strašidelný sen

Divoká hrůza plíží
se úzkostlivým dnem
a hloubka nocí tíží
zle duši příkrovem

Co podpíralo klesá
důvěra naříká
a mysl rozvířená
se vůli vymyká

I šílenství se blíží
a vábí mámivě
tep žití vážne tíží
a rozum oněměl

Kdo vysoko kříž zdvihl
by srdce ochránil ?

Kdo v nebi dle sňal tíhu
v úzkostech posilní ?

Jdi k zázračnému dřevu
a touze vzdej se tich
z tam vyšlehuje plamen
jenž ztráví těžký stín

Anděl tě zase zvedne
zachrání z mrtvých pěn
a pln radosti shlédneš
tam v zaslíbenou zem

X.

Já nevím co bych ještě hledal
kdyby ta Láska byla mou
kdyby mne radostí svou zvala
jak bych byl Jejím u mne jsouc

Tak mnozí hledají a bloudí
líc bolestivě zkřivenu
a za chytré se považují
neznají přece pokladu

Ten myslí že to lapil chytře
a nemá nic než zlatý kov
ten lodí zbrázdil všechna moře
a jest jen jméno jeho mzdou

Ten se hnal za vítěze věncem
a ten za snítkou vavřínu
A tak byl rozmanitým leskem
oklamán každý Zůstal chud

Což se vám sám všem nezvěstoval ?
Už nevíte kdo pro vás pněl ?

Kdo k vůli nám jen v hořkost vkován
zesinal v mukách zneuctěn ?

Což nečetli jste ani o Něm ?
a neslyšeli slovíčka ?
jak nebesky byl dobrý ke všem
což dědictvím vás nehýčká ?

Jak s nebe přišel na zem naši
té nejkrásnější Matky Syn
a jaká slova ve svět vnáší
jak mnohý se Jím uzdravil ?

Jak velkou láskou pohnut v hloubi
se docela nám odevzdal
a jako kámen v městě Božím
v zem základem dal sebe sám ?

Což tato zvěst vás neprochvívá
ten Člověk nevykonal dost ?
Což srdce dveří neotvírá
když přišel přes propasti host ?

Své svévoli již nehověte
a zřekněte se přání všech
chce vaše srdce být mu světem
když slíbil slastné přízně žeh ?

Přijmi mne bohatýře lásky!
Ty jsi můj život a můj díl
i kdybych pozbyl pozemskosti
vím kdo mi škodu nahradí

Ty vracíš moji lásku štedře
na věky věrnost zachováš
nebe se sklání vzývajíc Tě
Ty přece u mne přebýváš

XI.

Kde meškáš útěcho nás všech?
stan pro Tě dávno připraven
a každý je Tě žádostiv
otevřen požehnání chtiv

Vylej Ho na nás Bože náš
vydej Ho z loktů Otče náš!
nevinnost jen a sladký stud
vinny že nejde doposud

Ať v otevřené náruči
se snese teplý dechem Tvým
a sdruž Jej s těžkým oblakem
ať dolů sprchne v naši zem

Ať v chladných proudech ústí v zem
a v ohni vzplane plamenem
jak rosa olej vzduch a zvuk
ať prolne stavbou zemský luh

Tak bojuje se svatý boj
a tlumí pekel zběsilost

a věčným květem požehnan
se navrací k nám dávný ráj

Země se hýbe zelená
co plno ducha vřele plá
snahou již Spásu přijati
a plnost řader nabízí

Uplývá zima — nový den
hle! u oltáře jeslíček
První den světa jež si to
děfátko samo stvořilo

Zrak vidí Spasitele v něm
a jest jím zcela naplněn
Hlavičku zdobí květiny
z nich sám vyhlíží líbezný

Je hvězdou Sluncem Pramenem
věčného žití nocí dnem
ze světla vod a skal a trav
leskne se dětsky Jeho tvář

Je ve všech věcech Jeho proud
té lásce nelze spočinout
své ceny nedbaje se stulí
všem nekonečně pevně k hrudi

Je pro nás Bohem — dítě přec —
a miluje nás horoucně
Je pokrm nápoj především
Věrnost proň nejmilejší dík

Vzrůstají bědy víc a víc
Ponuré hoře tlačí v líc
Dej Otče Synu vyjítí
u nás Ho opět uvidíš

XII.

Když i srdce v teskném čase
téměř ztrácí zmužilost
v chorobami přemoženém
nitru hlodá tesklivost
vzpomínáme milovaných
jak je tlačí hoře žel
zrak nám omezují mraky
neprozáří naděje

Tehdy se k nám Pán Bůh sklání
Jeho láska přichází
toužíme-li k Němu za Ním
stane anděl před námi
Nese svěží život v číši
vdechne útěchu nám tich
Nemodlíme se přec marně
za věčný mír nejdražších

XIII.

Kdo na Tě Matko pohleděl
nebude zhoubou obestřen
Odluka zarmoutí jej v hloubi
vroucnost jej s Tebou věčně snoubí
Vzpomínka na Tvou přízeň vždy
výsostně ducha vzpruží Posilní

Myslím to vpravdě srdečně
co nemám ve mně vidíš přec
Ó obměkči se sladká Máti
radostný pokyn rač mi dáti
Mé bytí v tobě spočívá
jen okamžik stůj při mně Paní má!

Viděl jsem v snění často svou
tak krásnou Matku horoucnou
malého Boha v dlaních chovat
nad druhem chtěl se uslitovat
Tys pozvedla však vzácný zrak
zmizela v skvělost hloubek do oblak

Což jsem Ti chudák ublížil?
Stále Tě vyzývám touhou žil

Což nejsou místa svatých kaplí
v mém žití jistá spočinutí?
Má požehnaná královno
Vezmi si srdce s žitím třebaš mdlo

Ty víš má vzácná královno
že jsem Ti oddán nadobro
Což jsem již velmi dávno kdysi
Tvé přízně tichý nezakusil?
ještě jsem nebyl sebou jist
a již jsem ssál z Tvých nader blažených

Bezpočtu při mně stávalas
dětsky jsem patřil na Tvou tvář —
Tvé děfátko mi dalo dlaně
aby mne nehledalo marně
a Ty ses něžně usmála
a zlíbalas mne — rajsky sladký čas!

Ted' v dálkách svět těch blahých chvil
a stesk se ke mně přidružil
v zármutku jsem se toulal kdesi
což jsem tak těžce drahá zhřešil?
Dětsky se chápu tvého lemu
probud' mne drahá z hrůzy Ze snů

Smí-li jen dítě na Tě patřit
a ve Tvou pomoc pevně věřit
ó rozvaž pouta mého stáří
rád s dítětem se opět sbratřím
láska a věrnost dětinská
z těch zlatých časů ve mně přebývá

XIV.

Vidím Tě na tisíci plátnech
v líbezné kráse Maria
však žádné vyličiti nelze
jak spatřuje Tě duše má

Vím jen že zmatek světa všechen
od oněch časů odvádí snem
a bezejmenně sladké nebe
se sklenulo v mé hlubině

XV.

Hymna

Nemnozí znají
tajemství lásky
pociťují nenasytitelnost
a věčnou žízeň
Večeře svaté
božský význam
jest hádankou pozemské mysli;
ale kdo druhdy
z vroucích a milovaných rtů
ssál dech života
a komu svatý žár
v chvějivých vlnách
tavil srdce
komu se rozevřelo oko
že změřil
bezednou hloubku nebes
požívat bude Jeho těla
pít Krve Jeho
na věky
Kdo uhádl vznešený smysl

pozemského těla?
Kdo může říci
že rozumí krvi?
Jedno je veškero tělo
Jedno tělo
v nebeské krvi se vznáší
dvojice blaženství —
Ó kéž se již zardělo
světové moře
a ve vonné tělo
nadechla se skála!
Neskončí nikdy sladké hodování
lásky se sebe nikdy nenasytí
Nedosti vroucni Nedosti svoji
jsou milovaní
Vždy něžnějšími rty
mění se Požívané
v horoucnost bližší
Vroucnější rozkoš
prochvívá duši
Žíznivějším
a více hladovo
jeví se srdce:
a takto slast lásky trvá
od věků do věků
Ó kdyby lační

okusili jednou
opustili by vše
a zasedli s námi
ke stolu touhy
plnému povždy
poznali lásky
nekonečnou plnost
a velebili pokrm
Těla a Krve

XVI.

Zmrtvýchvstání

Horo jásej! Poskoč chlume!
Radost dýchej stvoření!
Ježíš Kristus povstal vzkříšen
vyšel z hrobu Kristus živ!
Kristus vítěz nad vší smrtí —
hrůzou děsu v náznaku —
zpečetil teď nauku svým
pravdou toho zázraku

Vari drzý posměváčku
Popři filosofie!
Ježíš Spása smrtelníků
naplni všel u cíle!
Skvěle září oslnivou
vlnou blaho budoucí
Andělé se diví žasnou
chválou hřímá souhvězdí

Stvořením všem v myriádách
které byly budou jsou

výsostný Tvůj život rozžal
světlo Hasly slepotou
neb Tvůj příklad a Tvé slovo
náboženství zjevily
prostým — Hospodina hodno —
Boží Synu vznešeným

Děsivě smrt perutěmi
nemává už nad ložem
tesklivými pochybnostmi
nikdo není ohrožen
Vesele se pousměje
na nás niva z oněch stran
k blaženému klidu kyne
mír jež získal Kristus Pán

Děkujte a chvála zavzni
hlasitou hrou vašich strun
Skály budou odrážeti
proudy vašich citů v trůn
Veškeren váš časný život
budiž mocný chvalozpěv
a smýšlení vaše radost
nekonečný dík a vděk

III. Zpěv mrtvých

Chvalte slávu našich svátků;
poklid síní tklivost zahrad
vlídnou vhodnost ztichlých věcí
jimiž bohata
Noví hosté na obrátku
časně jedni pozdě druzí
šířost ohnišť denně vzplává
novým žářem života

Tisícera skvostných nádob
zrosených již proudem slzí
ostruhy a meče ryzí
zlato v prstenech
skvělosť skvostů nesčíslná
rozzářila bezdna temná
dosud nikým nespočtena
ani ty jí nespočteš

Děti zašlých dávnověků
bohatýři šerých věků
velcí duchové s hvězd bystří
divně sdružení
něžné paní vážní Mistři
děti sešli starci v kruhu
usedají tu druh k druhu
starý svět jich obydílím

Nikdo slůvkem nezasteskne
nikomu se zvednout nechce
kdo již k plným našim stolům
jednou sedl si
Neslyšeti nářků vzlyků
neviděti ran tu v tichu
ani stírat slzy bolu;
věčně běží přesypky

Rozníceno svatou přízní
pohříženo v slastné zření
nebe prostřelo se myslí
modro bez mráčku
Vlavé vláčné dlouhé řízy
v jarní palouk unášejí
drsný chladný větřík cizím
v této zemi obláčků

Sladká krásu o půlnocích
kruhy tajuplných mocí
slasti záhad v kratochvilích
vás znám jedině
My jen došli k Výši k Cíli:
brzy v proud už vyústiti
krůpějí se roztrástiti
býti vsáti zároveň

Nám teď teprv láska život;
horoucně jak bouřné živly
směšujeme jsoucná vlny
srdce navzájem
Dychtivě se poltí vlny
neboť zápas mezi živly
lásky nejvyšší je život
srdcem srdce vlastně v něm

Přání sladce žvatlající
ztichlá slyšíme; a v zření
slastné stále pohřížení
požíváme slastných úst
A vše čeho jen se dotknem
v balsamické plody horké
mění se A v prsou hrozen
oběť smělých rtů

Vzrůstá zkvétá žádostivost
k Milenci se blíže přimknout
uvítáním činit zadost
s Ním se stotožnit
Nebránit se Jeho žízni
navzájem se strávit přízní
až se pokrm v pokrm vtísní
výlučně jen sebou žít

V závrať lásky převýsostné
v rozkoš stále pohřížení
co se z kalné jiskry změnil
v temno zhaslý svět
co se hrůbek pouzavřel
plamen šlehl na hranici
a co v děsící se mysli
zhasla tvářnost země hvězd

Slastná kouzla vzpomnutí
lítostivý úděs sladký
prozněly nás provanutím
prochlazují žár
Rány jsou jež věčně bolí
stesek žal božsky přehluboký
v srdcích nás všech přebývají
spájejí nás v jeden tvar

V proud jímž v šíři vyúsťujem
tajuplným působením
v Moře života a věení
v Boha samého
Z jeho srdce zpět se řinem
v kruhy víru až se pění
a Duch převýsostných chtění
vnořuje se do něho

Střeste svoje pouta zlatá
která živí smaragd rubín
spínadla jež skvěle skuly
blesk a zvuk a lesk
Povzneste se z vlhka hlubin
vstaňte z hrobů šerých slují
růže nebes v tvář už zkvétá
vzleťte v slávu podnebes

Kdyby mohli tušit lidé —
naši příští soudruhové —
že jsme se vždy účastnili
v jejich radostech
s jásosem by umírali
zaměnili bytí bledé
Ó čas prchá v dálkách zmizí
Pojďte drazí! pospěšte!

Pomozte spjat ducha země
Chtějte chápat smysl smrti
k životu klíč nalezněte
obrafte se k nám!
Moc tvá brzy rozplyne se
lživé světlo bledost zdrtí
spoutáme tě duchu země
čas tvůj minul jako klam

Studie o Novalisovi

NOVALISOVO jméno a jeho básnické dílo náleží k pěti až deseti vzácným zjevům světové poesie, jimiž vrcholí člověková tvorba básnická na této zemi; ale také jeho lidský osud se proměnil od jeho úmrtí v mytus, poněvadž vyzařuje tolik podivuhodných životních tajemství, že je nemohlo proniknout a obsáhnout ani půl druhého století. Dějiny člověkovy duchové tvorby prohlubují a doplňují dějiny jejího vlivu na pokolení, jež přicházejí; teprve v myslích a nitrech nesčetných generací nabízejí se její pravé možnosti, otevírají se nové oblasti a nové perspektivy: v tom ohledu napsal Novalisův drahý odkaz teprve první kapitolu svých dějin a tu lze hned říci, že do naší kultury kapitolu daleko hlubší než do duchových dějin vlastního národa.

K našim předkům hovořila Novalisova poesie důvěrně už v minulém století, na jehož samém prahu básník odešel (r. 1801). Ano, sedmdesátiletý Jan Ev. Purkyně si vzpomíná, že četl „přírodnický“ článek „tehdy ještě žijícího, skvělou slávou neseného básníka“; ačkoliv to muselo být přece jen později než za života Novalisova, promluvila jeho poesie k českému čtenáři velmi záhy. A ozvala se od té doby vždy, kdykoliv se nad ní sklonil český básník nebo český badatel; jeho ústy mluvila zvláště k našemu čtenáři. Odpovídá to už vůbec jejímu tajemnému poslání ve vývoji našeho národa, že se tak stalo skoro vždy v době, kdy národ upevňoval svou duchovou existenci a když svou národní kulturu zakládal především do hloubky. Tak znali dílo Novalisovo oba nejvýznačnější představitelé naší lyriky metafysické věku devatenáctého: v letech třicátých si zaznamenal pěvec Máje Karel Hynek Mácha z jeho nedokončeného románu myšlenky a situace, jež se mu snad staly v podobě snové východiskem k nejtemnější sklad-

bě s námětem krkonošským, do jejíhož hrůzně visionářského podzemí vidíme teprve my ve století následujícím; a více než za půl věku nato doporučuje v letech devadesátých symbolický hymnik Svítání a Větrů, Dálek a Rukou v důvěrných dopisech své přítelkyni četbu Novalisových fragmentů a téhož přírodně filosofického traktátu — ostatně v jeho vlastních žalmových písních a chorických modlitbách zpívá mnoho sil a živlů, jež křtily vody novalisovské. Byla to opravdu slunečná léta duchových obratníků naší mladé poesie a naší vzestupné kultury: česká lyrika se hroužila v tajemství smrti a kroužila kolem mysteria Tvůrce a Stvoření; své inspirační kořeny hluboko hnala až do vod podsvětných a myšlenku zvedala ke hvězdám. Májovské skupině z let šedesátých v čele s Janem Nerudou, od níž se datuje organický vývoj moderního českého písemnictví, byl jistě vzdálen tento lyrický myslitel a náboženský mystik celým svým založením, jejímu názorovému pozitivismu a jejím snahám sociálně reformním a všemu tomu úsilí revolučně politickému, prýšticímu z tendencí mladoněmeckých. Přihodilo se však, že právě mezi nimi — máje na ně mohutný vliv — působil Jan Ev. Purkyně, příslušník nejstarší generace, která stála za kmotrovství Josefa Jungmanna ještě u kolébky novodobé české vzdělanosti; tentý národní buditel ze všech nejvíce se blížil celým svým osobnostním založením ingenu Novalisovu, poněvadž v jedinečné harmonii v sobě spojoval vědy přírodní s vědami duchovými a vášně myslitelskou s láskou k poesii. Nedlouho předtím se vrátil z ciziny do Čech, nabádavě soutěžil s literární mládeží, a již dávno před jejím generačním nástupem vydával encyklopedický časopis „Živu“, v němž r. 1855 uveřejnil první český překlad z Novalise, totiž jeho „Učedníky Saiské“ (přel. Lad. Čelakovský); k přetlumočení dal po-

pud sám a to právě pod dojmem oné sugestivní vzpomínky z mládí, kdy se s článkem seznámil. Ale také proto, poněvadž v něm už po léta z novalisovské četby klíčil a rostl plán, který později rozvinul v podobě své vědecké Akademie, od níž si sliboval pro vlastní národ dosažení nejvyšší kultury a pro všechno lidstvo účinnou spolupráci na radikální reorganizaci vzájemných vztahů. Pokud vím, běží tu o nejpodivuhodnější a nejmohutnější vliv, jímž Novalis dosud vůbec zapůsobil a tento vliv se uplatnil zásluhou českého ingenia a na české půdě. Jenže tato nová příslušnost vtiskla Novalisovu dědictví znamení, jež není bez rysů tragických, ale hluboce souvisí se samou podstatou českosti: praktická česká povaha snesla romantickou představu o výchově uměleckých a vědeckých geniů v učilišti saiském do střízlivé sféry skutečnosti a empirické, bohužel jen ve formulaci teoretické, poněvadž k zřízení Akademie nedošlo jednak pro české poměry politické, jednak pro nedostatek finančních prostředků.

I jinak obnažuje vliv Novalisův samu logiku českého kulturního vývoje: Otokar Březina se totiž setkal s Novalisem v letech 1897-8, když už položil základy ke své stavbě básnického chrámu a když česká kultura se odpoutala ve filosofii, v kritice a v poesii — také jeho přičiněním — od své jednostranné orientace, takže český básník byl pravděpodobně upozorněn na tohoto německého romantika z Francie. Tam totiž dvě léta předtím vydává jeden z rozhodujících vůdců novoromantického hnutí na západě — Maurice Maeterlinck, básnický zaklínač úděsného tajemství věcí a smrti, svůj revoluční překlad *Les disciples à Sais et les Fragments de Novalis* (1895) a v důležité předmluvě otevírá sobě a světu tyto německé prazdroje všeho citění a vědění a chtění protipositivistického. Zde na samém konci století a v pro-

středí románskogermánském začíná se vlastní renesance Novalisova: flámský poeta a monista z Gentu neobjevuje Novalise toliko pro cizinu, nýbrž i pro Německo.

Vzkříšení Novalisovo probíhalo v posledním desetiletí věku devatenáctého a v prvním desetiletí před světovou válkou. Čerstvými silami živilo odklon jak od dekadence tak od naturalismu: od naturalismu, který drsným zrakem klouzal po povrchu věcí, duchovní činnost snižoval na mechanismus a dokořán otevíral dveře moderní civilizaci; a od dekadence, jež urputně zápasila v boji protinaturalistickém o výlučné umění „nahé duše“, v jejíž kořenech však tělo rozkládající se dědictví fyziologického materialismu. Naproti tomu Novalis přiváděl k hloubkám bezedné průzračným a otevíral dálky neskončené, ukazoval na čistotu smyslů v tvoření básnickém a na vznešenou důstojnost mravního ideálu. Od této doby vždy, kdykoliv se v evropském člověku probudila touha po křesťanském spiritualismu a odvaha odrazit kocábku od pozemských břehů a zamířit na hlubinu, vynořila se slunečně zářivá Novalisova hvězda nad evropský obzor.

Doma po prvé soustředil pozornost širší veřejnosti na nevyčerpatelné bohatství tohoto představitele rané německé romantiky publicista Ernst Heilborn, když ke stému výročí jeho úmrtí vydal monografii (Novalis, der Romantiker 1901), ačkoliv už v letech šedesátých a sedmdesátých oba hlavní objevitelé duchovních hodnot staré německé romantiky svedli rozhořčený souboj o cenu a jedinečnost Novalisova díla a organickou pravost jeho osobnosti: psycholog a pozdější zakladatel duchovních věd Vilém Dilthey v essayi z roku 1865, zapojeném pak do proslulé knihy *Das Erlebnis und die Dichtung* (1905); herderovec a

literární historik Rudolf Haym v „příspěvku k dějinám německého ducha“ z r. 1870, nazvaném *Die romantische Schule*. Ne básníci, nýbrž vědci a badatelé zasadili se v Německu o spolehlivější a hlubší poznání Novalisovy pozůstalosti: tak se množí detailní monografie, které sondují hlavní zásady a jednotlivé oblasti jeho díla (H. Simon magický idealismus, 1906, R. Unger problém smrti, 1922, R. Samuel pojetí dějin a státu, 1925, H. Pixberg jeho přírodní filosofii, 1928); ale také samostatné monografie — a to jak v Německu tak ve Francii — (E. Spenlé, 1904, H. Lichtenberger 1912, K. J. Obenauer, 1925). Tato řada duchovnědných pracovníků z několika generací získala si jednou provždy zásluhu nejen o to, že jeho dílo známe důkladněji, nýbrž také o to, že Novalis zdomácněl ve světě dvacátého století, ačkoliv poslední smysl jejich studia říká jasně, že jej ještě zdaleka neznáme dokonale. Obzvláště se cítila naléhavá potřeba nového vydání jeho děl: tak na př. všichni tři čeští buditelé a básníci, kteří přece byli rozptýleni po celém století, četli jeho knihy z téhož vydání, jež ve dvou dílech hned po smrti Novalisově obstarali jeho přátelé a stoupenci téhož hnutí rané romantiky Bedřich Schlegel a Ludvík Tieck (v roce 1802; také 1805, 1815; 4. a 5. vydání rozmnožené roku 1826 a 1837). První vydání kritické na podkladě rukopisného materiálu ve dvou dílech o třech svazcích uspořádal v témž jubilejním roce Ernst Heilborn a nově germanista vídeňský Jakob Minor r. 1907 ve 4 svazcích. Žádnému jinému svému autoru nevěnovali Němci tolik péče a heuristického důmyslu — mimo Goetha a Schillera — jako právě Novalisovi, v němž pozvolna poznávali dalšího zosobnitel svého národního ingenia; a tak lipský Bibliografický institut pověřil po světové válce novým vydáním germanistu, tehdy vídeňského, Pavla Kluckhohna pro svou

sbírku Meyers Klassiker-Ausgaben — toto „vydání nově uspořádané a doplněné podle rukopisů“ vyšlo roku 1928 ve čtyřech svazcích a obsahuje jak jeho lyriku ve verších, tak jeho prózu básnickou, jeho filosofické fragmenty a studijní zápisky, jeho rozsáhlou korespondenci a neobyčejně vzácné deníky. Přibližuje tedy netoliko myslitele a básníka, nýbrž také učence a člověka.

Ale na konci těchto poznámek o duchových silokřivkách, jež vyzařují z romantických ostrovů Novalisových a probíhají už půl druhého století a v jejichž magnetickém poli se rozprostírá také naše přítomnost, ocitneme se o samotě tváří v tvář otázce, která tu byla od počátku: CO MŮŽE NOVALIS POSKYTNOUTI DNEŠNÍMU ČLOVĚKU A ZVLÁŠTĚ ČESKÉMU ČTENÁŘI?

Český svět si dosud ani zdaleka neobjevil všechna území Novalisovy poesie; český básník a český badatel v ní hledal a nalézal především sama sebe. Co tedy nabízí jeho tvorba, která se vyslovuje ve zlomcích a dobou vzniku objímá stěží jedno desetiletí na přechodu věku XVIII. a XIX.? Ale jaké desetiletí: ve Francii se rozhořívá revoluce, v jejichž troskách umírá několik století myšlenkového vývoje evropského lidstva — věk feudální; už to bouří na celém západě a roztržité Německo se chystá na obranu proti jejímu synu nebezpečnému, poněvadž nejdůslednějším — Napoleonovi. V míru sám se sebou je jen ten, kdo se uzavřel jako básník do ráje srdce uprostřed tohoto labyrintu světa. Co tedy podává čtenáři, dovede-li se o dar ucházet, jeho svět, který přímo zaplavuje podněty historika náboženství jako teoretika politických koncepcí, filosofa jako přírodovědce, uměleckého psychologa jako básníka; je to nezměrná říše, již těžko přehlédnout, ne-li tak prokopat a její zlatoto vytěžit. Tedy: poesie, jejíž háv svítí jitřním snem

jako v první den zrození, ačkoliv dosud ani my nevíme, z jaké látky byl utkán; a svět, jenž vede k duchovému prajádru všeho Stvoření a k božskému původu jeho Tvůrce, k prajednotě všech věcí a bytostí a k pralásce na dně všehomíra. Poesie Novalisova se může zdát svému čtenáři přímo záluďnou: svět kosmický a niterný mu shrnuje na malou plochu a jako by nic ho staví před žárlivá Tajemství.

Slovesná činnost Novalisova je neobyčejně rozsáhlá, takže některé věci dokumentární se nevešly ani do posledního kritického a historického vydání; ale básnická a myšlenková hloubka se otevírá jen v několika dílech. Zvláště tři z nich se klenou jako duchový oblouk, který ve svém torsu výmluvně ční do hvězd: lyrická skladba „Hymny k noci“ (*Hymnen an die Nacht*); řada náboženských modliteb „Písňe duchovní“ (*Geistliche Lieder*); a nedokončená dvoudílná kniha románového cyklu o *Heinrichu von Ofterdingen* se jménem hrdinovým v názvu. Organicky se zvedají z ústředního zážitku, který mu poskytl život láskou a smrtí jeho milenky, a je přerván smrtí druhou, jeho vlastním předčasným odchodem.

Novalis (vlastním jménem Georg Friedrich Phillip von Hardenberg) pocházel z prastarého šlechtického rodu původu dolnosaského, který své předky znal až do dob křížových válek; v této větvi však zchudl za války sedmileté, takže jeho členové v generaci básníkova otce si už nemohli dovolit odmítnouti občanské povolání. — Básník se narodil na rodovém statku dne 2. května roku 1772 ve Wiederstedtu v hrabství mansfeldském, avšak už jeho otec byl téměř po celý život ve službách kurfiřta saského, naposledy jako ředitel soliváren. Básník byl jedním z 11 dětí otcova druhého manželství: matka ztělesňovala ženskou zbožnost a mateřskou lásku — po ní zdědil básnické nadání, kdežto otec, bývalý dů-

stojník, který vystřídal několik povolání, choval se ke svým četným dětem poněkud stroze a upjatě. — Bylo to z důvodů čistě povahových, nebo finančních, nebo náboženských? — Nedlouho předtím se totiž zřekl svého bujného mládí, jež pak odsoudil; horlivě se zúčastňoval pietistického života obce ochranovské, sice ne jako řádný člen, ale jako vášnivý stoupenec; ba zavázal se Bohu „písemnou smlouvou“. Celý svůj život, sice ne dlouhý, avšak rušný, ztrávil básník ve středoněmecké kotlině, která se od severu k jihu opírá o pohoří Harzské, o pásmo Durynského lesa a o hradbu Českého Krušnohoří a k východu se svažuje do nížiny labské; pouze dvakrát překročil její hranice: po první, když šel navštívit na delší dobu svého strýce do Brunšvicka; po druhé, když šel nadarmo léčit svou propukající chorobu do českých Teplic. Jeho strýc byl členem řádu Německých rytířů, pravým opakem svého bratra, básníkova otce, mužem neomezené autority a světového formátu, ve stylu ancien regimu: ze všech příbuzných působil na básníka nejvíce.

Středoněmecká kotlina je zeleným krajem polí a lesů, zádumčivých zákoutí a dalekých perspektiv, posetých zříceninami hradními a klášterními, které upomínají na slavnou a zbožnou minulost; ve své přírodní tváři spojuje prvky líbezně a zádumčivě romantické s rysy drsně a všedně realistickými: kraj bohatý na různé rudy se stal už na konci věku osmnáctého středem rozvětveného průmyslu, v jehož administrativě vynikli právě příslušníci básníkova rodu a jemuž sloužil v posledních letech svého života také sám. Obě dvě kontrastní líce jeho nejbližšího německého domova, v němž žil a rostl, zrcadlí se podivuhodně v jeho životě a díle, v jeho povolání a poesii: utvářely ho snad právě tímto způsobem? Je velmi obtížno pochopiti vnitřní sloh jeho bytosti lid-

ské a básnické, neboť úřednické zaměstnání vedlo básníka k praktickému pojmání světa a života — zde si neodpustil žádnou námahu a svědomitost, ba ani ne pedanterii — kdežto jako filosof spekulativně překonával jeho empirickou tíži a jako poeta si jej přetvořoval k obrazu svého srdce. Ať tak či onak: jestliže nelze s naprostou platností uvést tyto znaky jeho osobnosti v nutnou souvislost s jeho rodným krajem, je možno přece jen říci, že skvěle pokračoval v jeho proslulé tradici. Němci tuto durynskou oblast nazývají „srdcem Německa“: v něm se vypíná Wartburg u Eisenachu, zde leží Gotha, Jena a Výmara. Zde rozkvetla na prahu stol. XII. německá kultura Walthera von der Vogelweide a Wolframa von Eschenbacha za lanckraběte Heřmanna; zde kvetla za náboženské reformace a za humanistického knihtisku; a zde se setkali v posledním čtvrtstoletí věku XVIII. rozhodující duchové Herder a Wieland, Schiller a Goethe v úsilí o literaturu klasickou za panování velkovévody Karla Augusta.

Po gymnasiálních studiích — rodina později přesídlí do Weissenfelsu — zahájí mladý Novalis studia právnická na universitě jenské, kde poslouchá kantovce Reinholda a dějiny u Bedřicha Schillera (Wieland mu r. 1791 uveřejňuje ve svém časopise první báseň a s Goethem se později seznamuje osobně); pokračuje v nich v Lipsku, kde se chtivě zúčastňuje společenského života této „malé Paříže“, a dokončuje je ve Vitenberku, z jehož minulosti k němu hovoří reformace (v letech 1790-94). Je věru nepochopitelné a zůstane už navždy tajemstvím duchového vývoje německého národa, že se v tomto památném desetiletí setkala v témže kraji tolik mimořádně významných duchů: o něco později přichází do Jeny jako profesor filosofie Fichte; s kritikem a literárním teoretikem Bedřichem Schleglem se pobratří v Lipsku;

ostatní přijdou. Hnutí romantické se shromáždí již ve svých hlavních zástupcích a převratné myšlenky, jimiž rozloží výmarský klasicismus, klíčí už v jejich nitrech. — Opravdu neumdlévající srdce kulturního Německa.

Když Bedřich dokončil studia právnická, dopomohl mu otec k praxi ve svém oboru; a tu na služební cestě v listopadu téhož roku 1794 do venkovského sídla, zvaného Grüningen, přihodilo se mu něco zcela mimořádného: poznal a zamiloval si dvanáctiletou dívku Sofii von Kühn; on sám překročil 22. rok svého věku. Záhy nato se vyjádřil, že čtvrt hodinka rozhodla o jeho životě; nemýlil se. Historie této lásky představuje vlastně historii jeho duchové existence. Bylo již mnoho sporů o tom, čím vlastně Žofie byla, dovedla-li se tak prudce zmocnit ducha tak pronikavého. Její korespondence svědčí o děravém vzdělání, ale očitá svědectví básníkůvých přátel a známých překypují nadšením. Byla to živá a naivní holčička hrdých očí a rozhořívajících se rtů, které šlehaly zpod temných vlasů; žena ještě dítě, v jejímž líbezném panství vyzýval básník praobraz zázračného ženství, vyplouvající ze dna jeho nábožné duše. Jejich erotický poměr byl spíše náboženstvím než láskou nebo se jím aspoň záhy stal. V každém případě — jako tak často — podnět a látka této lásky tkvěla v nitru básníkově a z jeho představ se také živila.

Čtvrt roku nato se básník se Žofií zasnoubil, jenže snoubenka těžce onemocněla a po několikeré bolestné operaci dva dny po svých 15. narozeninách zemřela 19. března 1797. Lásku obou jítřily také neshody, ale o věčné platnosti rozhodla milencova smrt. 14. dubna téhož roku umřel na Velký pátek také jeho bratr Erasmus, s nímž si básník ze svých sourozenců rozuměl nejvíce. Tak se před ním rozevřela smrt ve své nekonečné svůdnosti a básník pojal pevný úmysl

opustiti pozemský život. Byl přesvědčen, že pocit lásky můžeme rozšlehat v plameny, v jejichž žáru zahyneme: měla to být sebevražda z vlastní vůle, bez tělesného násilí, jako vnitřní rozhodnutí. Úmysl se však nedařil; básník odchází studovat na důlní akademii do Freibergu; zasnubuje se dokonce znovu s Julií von Charpentier, avšak myšlenka na Žofii, která se mu už přepodstatnila v mytus, hoří v něm dál — umírá čtyři léta po jejím odchodu v přítomnosti svého přítele Bedřicha Schlegla (25. března 1801).

Zaráží-li případ Novalisův v celku svou jedinečností v lidských dějinách, má zduchovňující proces jeho lásky několik obdob ve světovém písemnictví, zvláště u Danta: oba milovali dětské ženy, jejichž panenství pramenilo spíše z duše než ze zkušenosti; oběma uložila láska proputovati bolestné a slastné říše smrti; a v obou probudila vášnivý smysl pro „neznámý svatý svět“ — velké to dary pro smrtelníka — zdá se však, že vyšší moc rozhodla, aby se podobná láska vykupovala ztrátou pozemského spojení.

Novalisovo básnické a náboženské, životní a slovesné přepodstatnění lásky můžeme studovat v celém rozsahu, ve všech vrstvách a do všech jednotlivostí, poněvadž se zachovalo několik autentických dokladů, jak je básník prožíval a to jeho korespondence a jeho deník, který si psal po Žofiině smrti. Těžko jsou sice přístupné tyto záznamy čtenáři zmechanizovaného století, ale představují jeden z nejvýznamnějších dokumentů z původních dějin lidské duše. Novalis si v deníku zapisoval s trpělivou důsledností, s nedůtklivou všestranností a s káravým sebetřýzněním vše, co každý den procítil, čím se zabýval, každý záchvív svého těla a nitra: domlouvá si, že musí žít soustředěn v myšlence na ni a že musí shromážďovati síly k uskutečnění svého „rozhodnutí“; navště-

vuje denně její hrob, prohlíží její věci, pročítá její korespondenci a stále si říká, že v jeho údělu je vůle Boží, která mu pomáhá a i nadále pomůže; hned šumí radostí a hned se cítí opuštěn a trpce si vytýká, že se zrazuje; zajímá se, co by jeho „rozhodnutí“ řekli jeho rodiče a dochází k přesvědčení, že zachová věrnost netoliko sobě, nýbrž všemu lidstvu, jestliže čin podstoupí — nejzazší lhůtu si stanoví do podzimu téhož roku. „Ona zemřela — tak zemru také — svět je pustý. Nechť mi v tom nepřekáží ani má studia filosofická! V hlubokém, radostném klidu chci očekávat okamžik, který mne volá.“

Teprve z lásky k ženě, která se naplnila Žofiinou smrtí, zrodil se v Novalisovi básník; předtím hleděl vyniknouti v historii a ve filosofii. Veršoval sice už dříve v tradici anakreontické poesie rokokové, ale teprve teď se obrátil do vlastního nitra a otevřel pravá zřídla básnické imaginace; teprve teď objevil zdroje nekonečného světla a teprve teď nastoupil cestu k soustavnosti. Jak vidíme, nebyly to předpoklady jen pro tvorbu čistě básnickou, a tak postupuje i nadále ke své poesii oklikou. Záznamy deníkové naznačují také tendenci k objektivaci: jednak ve sféře filosofiky mravní (mluví o Žofii jako o ideji), jednak ve sféře křesťansky náboženské (pozdější deníkové reflexe nadepisuje „Kristus a Sofie“). Přes všechny abstraktní zájmy nerozplyhl se jeho erotický zážitek v mátohu: uchoval si „novalisovsky“ smyslovou žhavost v každé formulaci a v každé oblasti, do níž jej promítl, — i za hrob. „Spojení, které je uzavřeno také pro smrt — je svatbou — která nám dává družku pro noc. Ve smrti je láska nejsladší: pro milujícího je smrt nocí svatební — tajemstvím sladkých mysterií.“ Takové a obdobné nebezpečné asociace (na př. elegické distichon: *Ist es nicht klug für die Nacht ein geselliges Lager zu suchen? — Darum ist klüglich ge-*

sinnt der auch Entschlummerte liebt) sváděly později stoupence dekadence z fin de siècle, že se Novalise dovolávali. Neprávem: jeho milostný zážitek překvapuje právě radostnou čistotou a přirozenou rozkoší stejně jako všechna jeho vrcholná poesie, která k sobě vábí studánkovou líbezností a průzračností přes všechnu svou nekonečnou hloubku, plnou tajemství.

Kdy se tedy plně ozval básník? O to byl dlouhý spor, jak vůbec stále ještě zůstává neprozkoumán složitý vývoj Novalisovy tvorby a osobnosti. Poněvadž Hymny k noci přímo navazují na jeho zkušenost lásky a smrti, byla nasnadě domněnka, že vznikly hned v úmrtním roce; R. Unger však dokázal, že se tak stalo o dvě léta později, roku 1799. Čtyři léta, o něž Bedřich přežil svou Žofii, naplňuje tak úžasná tvořivost, že bychom stěží našli obdobný případ v písemnictví světovém: první dvouletí představuje práci přípravou, druhé strmý vzestup básnický.

Jako osudový zážitek Novalisův je důležitý pro vznik životního slohu romantického, tak je význačná doba kolem něho netoliko pro náhlý rozvoj básnickovy osobnosti, nýbrž pro pozvolné vrstvení romantického hnutí v Německu vůbec. Kdysi byl básník zaujat encyklopedickou myšlenkou osvícenskou; nyní si ji obměňuje a prohlubuje v universalismus romantický. Kdysi toužil duši člověkovu pochopit; nyní si uvědomuje, že ji nelze pochopit, že ji však lze více než pochopit. Studuje vědy historické, filosofické, psychologické a vědy přírodní (od geologie až po fyziologii), a to s takovou hltavostí a s takovým proniknutím, že se ani odborník nevyzná v jeho studijních sešitech, jichž se zachovala celá spousta: zvláště jej přitahuje problém životního procesu, který si i po stránce fyzikální a chemické odvozuje ze slučivých a odlučivých vlastností lásky (pod vlivem holandského fi-

losofa Hemsterhuisse a skotského lékaře Browna). Aby byl s to si stručně zachytiti myšlenkový závěr svého studia, vytváří si aforistickou slovesnou formu t. zv. fragmentu: do věty, do slova vstříknouti trest celých myšlenkových pochodů. V zámlkové stručnosti záleží jejich kouzlo i jejich obtíž. Fragmenty Novalisovy se staly pověstnými, v podstatě však zůstaly neznámými: vážní badatelé o nich tvrdí, že jejich bohatství nebylo dosud prozkoumáno, ano, že je ani netušíme. Týkají se také věd abstraktních: tak na př. důmyslnou analysou jeho matematických fragmentů bylo zjištěno, že obsahují stopy učení o relativitě z našeho století (K. Hamburgerová). První výbor, který z nich vyšel za jeho života, uspořádal básník sám a vydal pod názvem *Květinový prach* (*Blütenstaub*) v prvním sešitě generačního orgánu *Athenäum* v roce 1798 (po prvé s pseudonymem Novalis: podle lat. de Novali, kterýžto překlad je narážkou na rodový statek Hardenbergů Grossenrode u Nörtenu v Hannoveru: tedy von Rode — „mýtina = novina“ — de Novali). — Nepřipadal si básník také sám, že je aforistickým rozsévatelem květinového semena do nové půdy?

Druhý soubor svých fragmentů zaostřil už na docela určité téma, v němž zaujal stanovisko k politické situaci svého národa; opatřil jej složitým titulem „*Víra a láska anebo král a královna*“ (*Glauben und Liebe oder Der König und die Königin*) a uveřejnil jej v červencovém čísle berlinského časopisu *Jahrbücher der preussischen Monarchie*, nově založeného to časopisu, který měl soustřeďovat národně německé naděje, vízící se k mladým královským manželům pruským, Bedřichu Vilému III. a jeho choti Luise. V podstatě je to úvaha o politické formě národního státu, velmi pronikavá a velmi originální; jejich myšlenek se tak často ostatně dovolával hlavní stá-

tovědec německé romantiky Adam Müller a na ně — bohužel bez úspěchu — navazoval po světové válce autor Buddenbrooků a Kouzelného vrchu, kulturně politický představitel éry výmarské. Pro osvícenský racionalismus představuje stát podle Novalise užitkovou smlouvu, pro francouzskou revoluci tábor odboje. Běží však o svazky hlubší, t. j. vnitřní, o předpoklady ke kulturní tvorbě národně hromadné: tedy o státní formu, jež by sloučila útvar monarchie s republikou a jež by proměnila život státní v život rodinný. Osnovným principem je tu Novalisovi zase láska a formujícím principem zase žena, totiž vznešená královna Luisa; a ústřední myšlenkou zásada, která zavazuje: *Deutschheit ist Kosmopolitismus, mit der kräftigsten Individualität gemischt*.

V těchto letech vymezuje Novalis také svůj vztah k přírodě a zajišťuje si samostatné a osobité místo ve vývoji světového názoru romantického, jež formuluje po stránce filosofické jednak jástevní filosofie Fichteova jednak přírodní systém Schellingův; oba tyto myslitelé vybočili do extrémů. Novalis uprostřed mezi nimi hledá a nalézá harmonii vlastního nitra a vůkolního světa a intuitivním ponorem se zmocňuje jejich tajemství, zasnoubiv je v personální jednotu. Jeho snem je „příroda ovládaná duší, dávající všechno nejkrásnější koncentrované, očištěné vůli“; jeho cílem je „člověk dobrý, jemný, všemohoucí — magický titan, genius a světec“. Jak lze adepta lidství vychovávat k dokonalosti takového genia, poučují *Učedníci saiši* (*Die Lehrlinge zu Sais*), první to velká skladba prozaická, ostatně složená zase z fragmentů; byla uveřejněna až v prvním vydání básnickových spisů, ale ze všech jeho děl působila dosud nejvíce. Stalo se tak snad proto, poněvadž odkaz Novalisův prošel prozatím dobou, orientovanou především přírodo-

vědecky, t. j. věkem devatenáctým? Veliký syn našeho národa a světový představitel tohoto století J. Ev. Purkyně o nich praví: „Jsou tam obsažena všechna stanoviska, z jakých lidský duch na přírodu hledět může; i rozvíjí se světlo, které napotom neústupně celé živobytí přírodoskumce následuje. Žádal bych, aby mnozí z našich čtenářů nejenom v líbeznosti rozpravu, ale také v jejich hlubokostech se kochali a bohatou z toho kořist vytěžili“ (srov. mou studii Purkyně a Novalis - Sborník statí k 150. výročí narozenin českého učenice 1937).

Období závěrečné znamená období vrcholné: také všechen osud básníkův obsahuje jakoby ve zkratce. Ale neodbytnou je především jedna záhada, která hledí ze všech tří děl tohoto básnického období: záhada brzkého konce. Jako by básník tušil v hloubce své bytosti zánik, jehož si ostatně ještě stále přeje, zpívá z plných sil a ve dvou letech vytváří hlavní svá díla básnická, jimiž přechází celé věky. Básníkův úděl uzrává; kruh jeho pozemské existence se uzavírá. Nic tomu nevádí, že se zasnuhuje po druhé: Žofii se nemůže stát nevěrný, poněvadž se už dávno proměnila v absolutno. Tvořivost básníkovu umocňuje častý a pravidelný styk s literární společností v Jeně, kde se shromáždili na konci století všichni představitelé a stoupenci romantického hnutí a vytvořili jeho první předvoj — ranou romantiku: dleli tu oba bratři Schleglové, starší August Vilém a mladší Bedřich; také oba filosofové Fichte a Schelling; a z berlínské dálky dopisoval náboženský myslitel Schleiermacher. Společnost se scházela v domě staršího Schlegla, u stolu paní Karoliny, ženy nadané a duchaplné; nechyběla tu také druhá paní Schleglová, Bedřichova choť, rozmarná a posměvačná Dorota. Stranou vysoké evropské politiky, ale v blízkosti hlavního kulturního střediska doby — Výmaru, kde před nedávnem vyvrcho-

lil klasicismus spoluprací Goethovou a Schillerovou, vzniklo ovzduší, těhotné přímo nápady, zásadami, plány, které toužilo přehodnotit život a umění, poesii a vzdělanost, náboženství a ano i politiku. Jak šťastné a jak vděčné to bylo prostředí pro mladého Novalise, v jehož nitru se setkaly světy a věky, bohaté vědění pohnuté doby a rozjiténá tucha nedalekého konce! Chyběla toliko pomocná ruka, která by jej vyvedla z přílišné spekulace, již pěstovala jenská společnost a již beztoho už dříve propadal sám a ukázala mu cestu zpět k bezprostředním zřídům básnické intuice a imaginace, cestu do vlastního nitra, k sobě samému. Tuto službu mu prokázal druhý básník mezi tolika hluchými teoretiky, Ludvík Tieck, s nímž Novalis hned při prvním setkání za měsíčné jenské noci uzavřel blouznivé přátelství. Ačkoliv byl básníkem jiné povahy a jiného rodu, viděl v Novalisovi sourodého bratra zesnulého přítele Wackenroda, jemuž se opravdu podobal jak svým osudem lidským tak náboženským založením; a seznámil ho se slezským zvěstovatelem jitřních červánků, Jakubem Böhmem, v jehož samorostlých knihách zněla táž hudba pramenů jako v jeho vlastním nitru dědictví po otci — byl to tentýž odkaz české reformace, který se jednou vtělil do ochranovského pietismu a po druhé do slezské teologie, která tu nadto byla prostoupena tradicí novoplatonsko mystického myšlení a cítění ze sklonku evropského středověku.

Není možno přesně říci, v které době a za které tvůrčí situace zasáhl básníka tento vliv nábožensko-pietistický: pravděpodobně v měsících, kdy dokončoval Hymny k noci a zahajoval Duchovní písně; aspoň tímto směrem — k hlubinám bezpečnosti a k poslednímu mysteriu — se svažuje vývoj této periody: oyzývá se tu básníkovu vědomí pozvolného splývání s přírodou, s dějinami a s Bohem, které však nepropadá

panteismu, poněvadž je si stále jisto, že nebeskou zprostředkovatelkou hodů lásky, časného a věčného splnutí je jeho vykoupená Žofie.

„Hymny k noci“ představují jedinou vnitřně vyrovnanou a dokončenou básnickou skladbu v tvorbě Novalisově. - Dochovaly se ve dvou verzích, jejichž vzájemné změny ukazují, jak básník neobyčejně rychle zrál a jak jeho poesie krystalisovala: znění první zůstalo v rukopise; znění druhé, uvolňující veršovou vázanost v rytmičtou prózu, uveřejnil básník v Athenäu (v překladech do češtiny Alfons Breska z r. 1934 a Božena Fmarja Věrná (B. F. Maria Ha de Věrnýj) r. 1940 se přidržují znění druhého; formou se překladatel přidržel verse z Athenäa a překladatelka verse rukopisné). Skládají se ze 6 hymen, seřazených navzájem tak, že jejich střed představuje hymna třetí; zde se skladba přímo bezprostředně napojuje na život. Básnický do ní Novalis přepisuje svou vizi z 13. června 1797, o níž vypravuje deník po smrti Žofiině: „Večer jsem šel k Žofii. Tam jsem byl nepopsatelně veselý - probleskující okamžiky entusiasmu - hrob jsem před sebou odvanul jako prach — staletí byla okamžiky — cítil jsem její blízkost — věřil jsem, že ke mně vždy tak přistoupí.“ V posledních řádcích této hymny praví, že to byl „první a jediný sen“ a že teprve od tohoto okamžiku „cítí věčnou a neproměnnou víru v nebe noci a jeho světlo, milenku“. Tato hymna obkresluje jen životopisnou událost a platí zato nedostatkem opravdového básnického předpodstatnění, i když visionářský zážitek podává plastickými výrazy jako podivuhodně mystické zrození vlastního já. Svět reálný se tu stéká se světem niterným a uvolňuje svůj třetí rozměr transcendentní. Také hymna 5. jeví nedostatek přetvářejícího zduchovnění a převtělení imaginativního, poněvadž jen komentuje historii s perspektivy mystického pojetí básnickova a celou jeho

soustavu propracovává do hloubky času. Zato ostatní hymny vdechují básníkovo vidění do snových symbolů a houpají je na volných rytmech; v nepřekonatelném entusiasmu naděje a touhy rozptylují hmotnost světa a přírody a tančí kolem propastných zřidel svého mystického vytržení, jež se stékají do básnickových prožitých pojmů: pojmu smrti a noci, pojmu lásky, slunce a Žofie a pojmu splnutí všeho a všech v unio mystica.

Hymna vstupní a druhá intonuje skladbu: rozhrnuje vesmír na vlast světla a na říši tmy a této projevuje své sympatie; vlast noci rozkládá své stany mimo čas a prostor, stranou jevového světa jako pravěký domov duše; do lidských niter vniká tuchami vzpomínkových dálek, přáním zašlého mládí a snovým viděním zapomenutého dětství. — Od tohoto zjištění vzchopuje se básník v rozčileném protestu proti pozemskému dni a jeho shonu nesmyslně uchvátanému. Ať žije smyslně tajemná a věčné svatá noc a její dva heroldové: soumrak a hlavně spánek! Spánek, který se skrývá ve vinných hroznech a dřímá ve šťávě máku — „nekonečných tajemství posel mlčelivý“. Noc jako začátek a konec všeho, pravlast matek a noc jako věčné lože, na němž pozemský mile nec se spojuje se svou trvalou láskou — ve smrti.

Hymny vlastně podávají trojnásobný prožitek smrti: ve třetí hymně vystupují z konkrétní zkušenosti a tento intimní zážitek objektivizují dvojím způsobem nadosobně: zážitkem smrti jako věčnosti a zážitkem smrti jako historie. — Tož jedinečný vzestup z empirické situace: jednou do roviny pozemského prostoru a času; po druhé mimo všechn prostor a čas. Tam, kde se zkušenosti tohoto mystického trojúhelníku stýkají, protínají se také a násobí: a tu se rodí situace par excellence novalisovské.

Tak v závěru první hymny. Básník oslovuje „milěnku útlu — líbezně slunce noci“: spojuje se s ní v mystické souloži, již prochvívá slast zázračná a rozkoš pozemská; a tu ji nabádá, jen ať jeho tělo stráví duchovým žářem a niternou smyslností rozstává jeho bytost a ve věčnost promění jejich noc svatební. Jak tu Novalis ničí hranice mezi oblastí duševní a tělesnou! Jak tu slovesy přímo fyziologicky sugestivními zapaluje chtivou představivost svého čtenáře! Po té stránce představuje vrchol Hymen hymna 4., zvláště její strofický závěr. Hymna navazuje zase životopisně: básník je tedy ochoten přijat z rukou vyššího úradku řešení, když se jeho „rozhodnutí“ nezdařilo a jíti zde na světě i nadále po práci: vždyť jeho srdce zůstane navždy věrno noci a její dceři, tvořivé lásce; vždyť jednou stejně přijde konec pozemského shonu; vždyť Kristus je na naší straně a kříž je naším praporcem; a tu v duchovně smyslném opojení, které má stěžejší dobu ve světovém písemnictví nábožensky mystickém a filosoficky básnickém, zpívá tento romantický extatik svou píseň svatební. Postavme proti sobě znění obou verzí, vždyť textové a formální odchylky obsahují in nuce básníkovy umělecké vyzrání! — a to právě na několika násobném vrcholku jeho rozlehlého slovesného pohorčí, s něhož strmé hřebeny sbíhají na všechny strany.

Znění rukopisné:

Hinüber wall ich
Und jede Pein
Wird einst ein Stachel
Der Wollust sein
Noch wenig Zeiten —
So bin ich los
Und liege trunken
Der Lieb im Schoss.

K té výši kráčím
a jednou žel
se stane ostnem
vší rozkoše
Čas krátký ještě —
jsem uvolněn
spit ležím lásce
své na klíně.

Unendliches Leben
Kommt über mich
Ich sehe von oben
Herunter auf dich.
An jenem Hügel
Verlischt dein Glanz
Ein Schatten bringet
Den kühlen Kranz.
O! sauge Geliebter
Gewaltig mich an
Dass ich bald ewig
Entschlummern kann
Ich fühle des Todes
Verjüngende Flut
Und harr in den Stürmen
Des Lebens voll Mut.

Znění z Athenäa:

Hinüber wall ich,
Und jede Pein
Wird einst ein Stachel
Der Wollust sein.
Noch wenig Zeiten —
So bin ich los,
Und liege trunken
Der Lieb im Schoss.
Unendliches Leben
Wogt mächtig in mir
Ich schaue von oben
Herunter nach dir.
An jenem Hügel
Verlischt dein Glanz —
Ein Schatten bringet
Den kühlenden Kranz.
O! sauge, Geliebter,
Gewaltig mich an,

Ó bez konce život
prochází mnou
jak dívám se dolů
tam za tebou tmou.
Tam v oné hlíně
tvůj hasne svit
a chladný věnec
sem nese stín.
Ó miláčku přissaj
se mocně a rád
ať mohu brzy
na věky spát
Již cítím vln smrti
vše zmladivší proud
a ve vichru žití
čekám s odvahou.

K té výši kráčím
a jednou žel
se stane ostnem
vší rozkoše.
Čas krátký ještě —
jsem uvolněn,
spit ležím lásce
své na klíně.
Ó bez konce život
se rozvlnil mnou,
jak pohlížím dolů
tam za tebou tmou.
Tam v oné hlíně
tvá hasne zář —
stín nese věnec
sem v chladící tvář.
Ó miláčku přissaj
se mocně a rád

*Dass ich entschlummern
Und lieben kann.
Ich fühle des Todes
Verjüngende Flut,
Zu Balsam und Äther
Verwandelt mein Blut
Ich lebe bei Tage
Voll Glauben und Mut
Und sterbe die Nächte
In heiliger Glut.*

ať mohu zdřimnout
a milovat.
Již cítím vln smrti
vše zmladivší proud
v sám balsám a éther
dá krvi mé vplout
Den věrou tu žiji
den odvahou svou
a za nocí zmírám
výhni přesvatou.

První třetina o bolesti jako ostnu rozkoše, jež na sebe dává čekat na konci básníkůvých dní, zůstává; ostátek však prozrazuje přímo jedinečné úsilí o slovesně umělecké zdokonalení. Básník zaostruje myšlenkový smysl a stupňuje citové pojetí; potlačuje nehybnost adjektiv, melodisuje verš a zapojuje dynamická slovesa; a ovšem celý konec rozvinuje a propracovává v mistrovský kus svého lyrického umění. Jestliže vášnivá mohutnost této hymny vane z dokonalého spojení citové a rytmické melodie, její kouzlo, zažehující takměř fyziologicky, záleží v dráždivém přívalu nahých asociací, kterou tu doprovází opojná hudba souhlásková a samohlásková (zvl. temné a, au, o, u, ü); a vrcholem všeho — ideově propracovaný a rytmicky členěný závěr, vyznívající hlubokou melodií čtyřnásobného rýmu na *u* — zpola jako hymnický zvon, zvěstující poselství ze zasnění, zpola jako temný příval krve, dmýchané smysly (Flut - Blut - Mut - Glut; srov. tutéž stať o Purkyňovi a Novalisovi: poznámka 14).

Závěr 4. hymny rozvádí vlastně zkratkový náznak z konce hymny 1.: do smrti věčné přimíchává tu básník skutečnou zkušenost životní a dosahuje podmaňující přesvědčivosti. Tak tomu už není, když svůj zážitek smrti Žofiiny a mystického spojení s ní pro-

mítá do dějin evropského lidstva a per analogiam „Kristus-Sofie“ vidí v učení křesťanském především jen soustavu smrti a záhrobního spojení (v 5. a 6. hymně); jak vůbec tato závěrečná čísla snášeji značně mystickou linii hymen.

Literární věda Novalisovi dokázala, že se v 5. hymně, která je nejdelší ze všech a která spojuje prozaické části povahy popisné se strofickými vložkami rázu modlitebního, inspiroval literárně historicky. Navazuje tu totiž na umělecko psychologické pojetí smrti u starých antických národů, jak se jeví u Lessinga a Herdera, kteří se nemohli dohodnout, zda Řekové symbolisovali smrt podobou krásného mladíka se sklopenou pochodní ze stoického klidu nebo z obavy; ano, své pojetí smrti jako převratné události kulturně historické („Smrti byl zjeven věčný život, jas — Tys ona smrt a uzdravuješ nás: Im Tode ward das ewige Leben kund, Du bist der Tod und machst uns erst gesund) uvědoměle propracovává v periodisační kontrast k pojetí smrti výmarského klasicismu, který odmítal smrt, tmu a noc a přitakal slunci, světlu a životu: proti pohanské antice — křesťanský starověk; proti bohům řeckým, poetisujícím přírodu — syna první panny a matky narozeného v „básnické chýši“; proti smrti, která životní hodování přerušila úzkostí, bolestí a slzami — smrt, která slibuje v posledním objetí nekonečnou rozkoš, zdraví trvalé (proti Schillerovým „Bohům Řeckým“ — „Hymny k noci“ Novalisovy.) Zde se setkávají a rozcházejí vývojová období evropského lidstva; zde se rozcházejí a stýkají obě nejdůležitější kulturní periody německého národa — klasicismus a romantika. — Poslední hymna se nazývá „Touha po smrti“: láska k Žofii a láska ke Kristu a jejich vzájemná láska k nám se tu ztotožnila; exaltované nadšení ze zážitku čistě osobního se tu proměnilo v důstojný chrá-

mový hymnus, upomínající na církevní kancionál náboženské obce pietistické. „Tam dolů k sladké nevěstě — k Milenci Kristu Pánu“ - Hinunter zu der süßen Braut, Zu Jesus, dem Geliebten: obě závěrečné hymny intonují už básnickou skladbu další — *Písně duchovní*.

Ve vývoji básnickově představují Hymny k noci důležité období první objektivace. Ve vývoji německé literatury a kultury vůbec zaujímají význačné postavení křížovanky: odvádějí domácí písemnictví od klasicismu století XVIII. a ukazují směr do romantického věku XIX. k dionysovským myslitelům a umělcům povahy Richarda Wagnera a Bedřicha Nietzscheho (2. hymna zpívá o „zasvěcených noci“ - der Nacht Geweihte, kdo by to byl jiný než Tristan a Isolde?); a Novalise zapínají do bohaté souvislosti německých verslibristů, kteří povolili návalu svého nitra a rozpoutali verš, tedy mezi Goetha, Hölderlina a Heina — dávno předtím, než tomu chtěla literární teorie — (kdo by tu jejich kruh nerozepíal do písemnictví světového a nevzpomněl třeba na našeho Otokara Březinu, který je novalisovským básníkem krví i duchem?).

A ještě do jedné tradice se Novalis zapojuje: do tradice evangelické církevní písně (od M. Luthera k Ochranovským a k P. Gerhardtovi), kterou tu však napájí milostnou citovostí a mariánskou symbolikou katolicou. Už raná německá romantika na vlnách sensitivních obrátila plachty od současné doby ke středověku, z jehož náboženských zdrojů vydatně čerpala pro osvícensky vyprahlou přítomnost. Proudem tím dříve nebo později byli zasaženi téměř všichni její vedoucí duchové: její publicistický organisátor a aforistický teoretik Bedřich Schlegel, který nakonec konvertoval, ale také povaha tak střízlivá a formalistní jako Ludvík Tieck; nebo náboženský filosof a psycholog, teolog a kazatel Schleiermacher. Nikdo však z nich nevyjádřil tak

plně a krásně citovou propastnost a myšlenkové bohatství náboženského ovzduší, jako lyrický myslitel rané romantiky Novalis. Hledí sem jeho dvě další díla: *Geistliche Lieder* a *Die Christenheit oder Europa*.

Novalis původně chtěl napsati celý svazek náboženských písní duchovních (vždy své písně nazývá christlich ne geistlich, jak je pravděpodobně pojmenovali jeho vydavatelé). A smlouval také s Bedřichem Schleglem uveřejnění několika ukázek v posledním čísle Athenäa, v němž nakonec vyšly Hymny; posmrtné vydání jeho spisů přineslo pak ve druhém díle 15 čísel, uspořádaných ne podle vzniku, nýbrž podle smyslu (Minor k nim připojil ještě píseň 16., kterou Kluckhohn vypouští z důvodů kritiky vnitřní). Ať už Novalisovi k písním dal vnější popud Schleiermacher, což dokázala literární analýsa, anebo tradice ochranovská, čemuž nasvědčuje jeho vlastní poznámka, pramení jejich jímavé kouzlo především z jeho vlastního znásobeného zážitku, který tu byl od počátku: prožitá citovost a živé vědomí naprostého splnutí prošlehuje jednotlivé písně a rozleptává formální tón, který by snad přišel v úvahu, takže z nich mluví za sebe a za všechny jen důvěřivé srdce, dětská touha a křesťanská duše, která tu nalézá duchové symboly a jimi vyznačuje svou zjištěnou touhu po Kristu; ponětí hříchu a obavu před trestem ani z daleka písně nepřipouštějí. Písně duchovní byly dlouho po smrti básnickově nejznámější jeho skladbou, která pronikla daleko do nejširší veřejnosti; snad proto, že už básníkovi přátelé (B. Schlegel a Schleiermacher) je stavěli nad Hymny, což ovšem ani zdaleka není naším míněním. Vrcholy Písní můžeme hledati v číslech mariánského zaslíbení nebo v číslech vášnivě Boží jistoty; ani jejich žalující opojení, ani jejich vroucí bolest se však literárně nevyrovná mystické-

mu vytržení Hymen, v němž doutná napětí kosmogonické. Přesto o nich platí, co už o nich podotkl ve svém essayi Vilém Dilthey: jsou věčné, poněvadž budou žít tak dlouho jako křesťanství.

Dějinnou filosofii 5. hymny rozvádí do politických a náboženských důsledků samostatná stať Novalisova o *Křesťanství a Evropě* — jeho jediné dílo teoretické, promyšlené do jednotlivostí a zaokrouhlené v celku; a dobově nejrevolučnější dílo básníkovo vůbec. Vzniklo z těchže popudů a v téže době jako písně. Básník je nazývá „řečí“, snad proto, poněvadž se v něm zřekl oblíbené formy fragmentární anebo proto, poněvadž je od počátku určil pro jenskou společnost, v níž při kterémsi návštěvě je předčítal — byl však radikálně odmítnut; po jeho smrti trvalo také ještě několik desetiletí, než řeč mohla být uveřejněna. Za jediný věk v dějinném vývoji, který byl vnitřně vyrovnan a uzavřen a měl živé a pravé spojení s transcendentem, považuje středověk: tehdy se křesťanství dařilo nejlépe. Vývoj od reformace k osvícenství byl nástupem sil křesťanství nepřátelských, takže nejvíce křesťanství se zachovalo v katolicismu (Soll der Protestantismus nicht endlich aufhören und einer dauerhaften Kirche Platz machen?). V závěru volá Novalis ve shodě s představou Schleiermacherovou po znovuvybudování křesťanství. Ačkoliv tu Novalis postrádá objektivního pohledu historického — situace vykládá po svém a s událostmi zachází libovolně — přiměl své přátele (B. Schlegla a L. Tiecka), aby se o středověk zajímali svědomitě a soustavně; ukázal na stálost katolického křesťanství; zaujal stanovisko k dějinám a z minulosti zvláště k osvícenství: tato stať, míněná v duchu středověkého universalismu, je stejně důležitá pro pochopení jeho osobnosti jako pro proniknutí a zhodnocení německé romantiky; Nova-

lis chce Evropu pokřesťanštit jako o něco později ve Francii de Maistre.

Svět středověký poznal Novalis po prvé v přednáškách Schillerových, který za jeho jenského pobytu měl jednodinové „publice“ o křížáckých výpravách; z těchto studijních básnických začátků vede pravděpodobně přímá cesta do jeho období závěrečného, k poslednímu jeho románu z rytířského středověku o Jindřichu von Ofterdingen, i když jen po stránce dobové a motivické. Kdykoliv se Novalis inspiroval historicky, vždy se při tom nějak zúčastnil Schiller, ačkoliv tento klasik daleko mohutněji působil na romantika neúprosným požadavkem svého kantovského mravního imperativu, jímž mu hned tehdy ve veršovníckých začátcích pomohl z názorových mělčin bürgerovské anakreontiky do proudu pravé poesie, hluboké a zavazující; snad proto nazval Novalis svého učitele „vychovatelem příštího století“, jímž ostatně také byl až do zdrcující kritiky Bedřicha Nietzscheho.

Mnohem blíže se cítil Novalis Goethovi, který mu vytýkal pouze to, že zemřel mlád a cítil katolicky a který mu snad také imponoval souzvučnou osobností, spojující světy básnické se světy přírodovědeckými. Jindřicha von Ofterdingen od počátku záměrně komponoval jako básnický kontrast k Vilému Meisterovi, kterého horlivě četl v prvních měsících po smrti Žofiině. Už tehdy si zaznamenával svůj souhlas a své výtky, které se množily časem; přel se s Goethem delší dobu, prodíraje se tak k vlastnímu básnickému základu. Odmítal zvláště jednostranně fyzický obsah jeho díla, ale pochvaloval si světelně kresbný způsob jeho podání: učil se od něho především básnické technice.

Útvar románový poskytoval Novalisovi vítanou možnost zapojiti vedle částí epických také vložky lyrické

a tak vyhověti oběma intencím vlastní básnické bytosti. Další možnost se ukázala ještě vhodnější, poněvadž vypravováním mohl své zážitky odosobnit a zvěcnit, o což usiloval jeho vývoj, vzpínající se k stále větší a vyšší objektivitě. Nasvědčuje tomu také ta okolnost, že v útvaru románovém sloužil všechny průchodní formy slovesné, které tak jedinečně odpovídají trojnásobnému založení jeho komplexivní osobnosti: vášni náboženské — forma legendy; zájmu přírodně vědeckému a filosofickému — forma mytu; a básnickému úsilí — forma pohádky. Jindřich von Offerdingen smířil všechny tyto znaky a možnosti v dokonalou a novou slovesnou jednotu, takže jej pokládáme za vzorné dílo romantické prózy (stejně jako „Sternbalda“ od Ludvíka Tiecka, který ostatně vznikl též v umělecké soutěži s Goethem a který rovněž působil na „Jindřicha“).

Román má své jméno podle básníka, který se prý zúčastnil pěveckých soubojů na Wartburce, totiž Heinricha von Offerdingen (podle Novalise vlastně Heinrich von Afterdingen — Offerdingen užíváno podle historické tradice, kterou založili — zda vědomě či omylem, nelze říci — první vydavatelé). Novalis na něm pracoval ke konci r. 1799 a v prvních měsících příštího roku, takže začátkem dubna r. 1800 měl už první díl; román zůstal nedokončen (dokončen pouze díl I. a z dílu II. jen první kapitola). Ale i tak představuje grandiosní torso romantického genia, jemuž tak záhy vyhasla pozemská pochodeň; také proto, poněvadž část nedokončenou obsahují domyšlené nápovědi zachovaného plánu — prostě jedinečný slovesný fragment ve světovém písemnictví. Novalis původně zamýšlel napsat celou řadu románů, jež by se stanoviska romantického universalismu objaly a básnický předpoklad všichni svět a život v jeho různých oblastech a oborech, přírodu a dějiny, filosofii a poe-

sii. Měla to tedy být románová encyklopedie romantické poesie progresivní, jak ji teoreticky žádal přítel Bedřich Schlegel; poesie, která by v sobě zkřížila a umocnila všechny složky a způsoby duchového bytí a zvládla je jednotnou koncepcí estetickou. Život však žije podle Novalise především poesí: Jindřich von Offerdingen měl podat „apoteosu poesie“ a jako první díl měl zahájit cyklus. Novalis se románem zaměstnával velmi dlouho, stále představuje jeho plán; ano, svěřil se ještě na smrtelné posteli, že celek přebuduje od základů.

V tradici evropského románu dřívějšího i pozdějšího zaujímá Jindřich Novalisův místo zcela ojedinělé už proto, poněvadž s důsledností, jíž lze vůbec dosáhnout, potírá všechno jevově realistické; události a situace proměňuje v symboly postav a krajů, jimiž vidíme do obou básnickových zrcadelných světů, vnitřního i zevního. Tímto způsobem odhmotňuje celek ve vidinu pohádkovou, která nejraději žije podle logiky snové. I vnější podobu vdechuje románu sen. Snová psychologie naší doby učí, že ve snu se nám podivuhodným způsobem naplňují naše přání, ať už jsme s to je analyticky ve svém nitru objevit nebo ne: o čem sen vypravuje, bylo očekáváno. První díl Jindřicha se podle toho nazývá „očekávání“, druhý „vyplnění“. Logika snová zasahuje také do dějové motivace a po způsobu snovém se v díle stýká svět skutečný s neskutečným a tuhne v novou skutečnost básnickou, o níž autor věří, že má důsažnost metafysickou. Především však je sen „význačnou trhlinou v tajemné zácloně, která tisíce záhyby spadá do našeho nitra“. Ve snu první kapitoly — I. díl má devět kapitol stavěných paralelně nebo triadicky — se zjevuje Jindřichovi „modrá květina“, která mu symbolisuje příští milenkou Matyldu; a která básníkovi symbolisuje zesnulou a vykoupěnou Žofii. Starý zážitek erotický se tu

stává zase motivem osnovným, ale kreslen je rysy úžasné zduchovnělymi — Jindřich odchází ze svého durynského rodiště se svou švábskou matkou do Augšpurka, aby se představil svému dědečkovi. Na jeho dvoře setká se s básníkem Klingsohrem a zamiluje se do jeho dcerušky, líbezného Matyldy. Láskou k ní objevuje sebe sama; teprve její smrtí se stává básníkem, jímž byl od počátku svou nejvlastnější podstatou. Básnické kouzlo tohoto díla nezáleží v epické extenzitě — na cestě se Jindřich seznamuje s kupci, kteří mu v rozhovorech přibližují dobu; na rytířském hradě s křižáky, kteří mu připamatovávají orient; se starým horníkem, který mu otevírá tajemství přírody; a s poustevníkem, který ho uvádí do dějin — nýbrž v intenzitě prožitku a podání, která čtenáři činí tento svět věrojatným: jak tu věci konečně vplývají do nekonečna a tuchy nekonečné přijímají podobu jevovou; jak se duchové silokřivky sbíhají do několika základních ohnisk, stejnoměrně rozestavěných po celém díle; a jak se poslední smysl duchového jádra zažehuje ve vzájemných rozhovorech Jindřicha s Klingsohrem (o poesii v 7. kap.) a s Matyldou (o lásce v kap. 8.) a se Sylvestrem (o výchově v I. kap. druhého dílu) — zde se rozkládají také vrcholky tohoto epického díla německého idealismu, které snad přecházejí jen dialogy Platonovy. — Ovšem touha po platnosti všeobecné a ztělesnění odtahitým způsobuje, že se tu setkáme s místy suchými a že na nás zavane také chlad alegorie, ačkoliv pověstná alegorická pohádka, kterou Klingsohr vypravuje slavnostní společnosti v závěru prvního dílu, filosoficky přehlížená a umělecky podceňovaná, prohlédla teprve v naší době po důmyslné analýze literárně psychologické (K. J. Obenauer). Také o Jindřichovi von Ofterdingen je možno říci po březinovsku ještě dnes, co vždycky

platilo zvláště o Fragmentech: dílo podává takové odpovědi, jaké jsou mu kladeny otázky.

Shledáme-li se v románě Novalisově s některými nedostatky, pramení spíše z nadbytku mystické zkušenosti. Dobře to už věděl Otokar Březina, dosud nejpopovolanější český čtenář díla Novalisova a vyjádřil to svérázně plastickým obrazem — praví v dopisech Anně Pammrové z let 1889 a 1905: „Novalisův Heinrich von Ofterdingen má některá zářící místa; škoda, že tropickým sluncem rozbuzená vegetace dusí mystickou setbu jeho modrých květů“ (str. 186).

Nad Novalisovým dílem čtenář stále neví, zda se má více podívat moudrosti myšlenek 28letého romantika nebo jeho úžasnému básnickému ponoru, nebo zase důmyslu odvážně slovesné konstrukce. Po stránce umělecké se tvorba Novalisova podobá světelně opalisujícímu krystalu, který do duhového ohniska sbírá sílu a krásu světa přírodního a niterného, a zase je vysílá zrcadly svých hran do duchového prostoru a to tak, že v nich čtenář spatřuje také svůj obraz. Těžko říci, z čeho je spředená: vedle komposičního plánu je to vždy jistě sloh a tkanivo samo — básnický jazyk. Novalis není výlučným básníkem v tom smyslu, že by vyhledával výlučné obraty a výrazy. Jeho obrazy i jeho slovník se opakují. O jménech „přídavných“ řekl, že jsou mu jmény „podstatnými“. Rád je řadí po dvou nebo po třech k substantivům, která mu nebývají jádrem věty. Jednou přídavným jménem dotváří obraz a uvolňuje jím celý příliv doprovodných asociací; po druhé jím vyvažuje let větného rytmu, což je důležitě zvláště v rozvlátných souvětích. Užívá vět bujně rozvitých, ale jejich proud dovede náhle zastavit a vyzvednout krátkou větou aforistickou: v tom záleží jeho osobitý znak básnické gramatiky. Bohatou melodií své větné periody pracovává vývojově a dospívá k místům přímo kla-

sicky dokonalým. Právě proto překládali Novalise, znamená podstoupiti mistrovskou zkoušku tlumočnického řemesla.

Není možno říci, jak by dále pokračoval vývoj tohoto romantika, který svou tvorbu opustil před třicátkou: vyvíjel by se vzestupně anebo byly možnosti už vyčerpány? Pokud však jeho vývoj můžeme sledovat, šel stále vzhůru. Jindřich von Ofterdingen představuje další, novou a vyšší rovinu k životně přízemní a duchově pozemské rovině Hymen k noci. Mezi tím je úsilí o zduchovení, odosobnění, o zvěčnění myšlenky i formy umělecky básnické, a to v „Písniích duchovních“. Ano, tato snaha se jeví i v nedokončeném posledním fragmentu. Pohádkový útvar je pro Novalise jako vůbec pro romantismus slovesnou podobou snu, ale Klingsohrova pohádka ze závěru prvního dílu Jindřicha von Ofterdingen shrnuje nadto do své alegorie smysl snu o „modré květině“ ze začátku a význam setkání Jindřicha s Matyldou z dalších dějových partií, a jako poslední a nejvyšší zrcadlo umělecky psychologické odráží obraz lásky odhmotněné a zduchovnělé do kosmu dějin a přírody, do smrti — výš ke hvězdám; také ve směru vertikálním je tedy románová kompozice triadická. A vývoj Novalisův směřuje vůbec k řádu a ke kázni. Posledními Hymny k noci se zřiká volného verše a rytmičké prózy a přijímá disciplinu nadosobní formy strofické; román je přímo poset lyrickými květy, z nichž velmi mnohé by musily být přivázány do kytice německé poesie romantické, kdyby byla uvita (tak na př. píseň horníková, píseň dívčí, píseň o chvále vína a písně zpívané o slavnosti na dvoře Schwaningově).

V poznámkách, které Ludvík Tieck napsal k posmrtnému vydání spisů svého přítele, naznačil podle ústního sdělení a podle zachovaných záznamů, jak si Novalis představoval další plán svého díla; a hlavně

budoucnosti zachoval dvě básně, z nichž hymnická báseň „Zpěv mrtvých“ představuje jeden z vrcholů světové poesie. Jestliže by se vývoj básníkův zdokonaloval tímto způsobem, pak bylo velmi mnoho ztraceno jeho odchodem. Báseň měla být zapojena do románu tam, kde Jindřich jako poutník zavítá po smrti Matyldině do klášterní kolonie, jejímiž obyvateli jsou mrtví; rozmlouvá se starým mnichem o smrti a o magii, navštěvuje klášterní zahradu a hřbitov. Mohl by být vážný spor o tom, není-li „Zpěv mrtvých“ nejdokonalejším lyrickým číslem Novalisovým. Vývojově je jím docela určitě: jako poslední větev košatého stromu, jehož kořeny Hymny k noci zarůstají do prsti básníkovy života, zvedá se do pásem vesměrných a koupe se ve světle, jež není už pozemské. Básník v něm překonal netoliko tíhu země, nýbrž i hrůzu smrti; je to „radost čistá jako slunečný plamen, radost absolutní lásky. Zde smrt sama je akt nejvyšší lásky a pramen nejčistší radosti“ (F. X. Šalda).

Nesmírná je vláda smrti a její říše se rozprostírá do nekonečna; Novalis tu sugestivní představou předstihuje „ostrovy blažených“ Arnolda Böcklina, které napovídá. Jeho rozpoutaná radost tančí v symbolech průsvitně zduchovělých a přece prochvělých žádostivosti rtů, ňader a klína. Je to ráj mrtvých, manželství mrtvých, soulož mrtvých.

Immer wächst und blüht Verlangen,
Am Geliebten festzuhalten,
Ihn im Innern zu empfangen,
Eins mit ihm zu sein,
Seinem Durste nicht zu wehren,
Sich im Wechsel zu verzehren,
Voneinander sich zu nähren,
Voneinander nur allein.

Vzrůstá vzkvétá žádostivost,
 k Milenci se blíže přimknout,
 uvítáním činit zadost,
 s Ním se stotožnit,
 nebránit se Jeho žízni
 navzájem se strávit v přízni,
 až se pokrm v pokrm vtisní,
 výlučně jen sebou žít.

Vše se zalyká nekonečnou láskou, vše splývá s Bohem a v Bohu: v duchový vír, do něhož je strhován přívalem mrtvých. A tu v kolektivním entusiasmu vzpomíná živých, „příštích to druhů“, a vyzývá všechny, aby už jednou spoutali ducha země: nevolá z jeho vášnivých veršů také přání muže vzbouřené doby a nevolá z nich konečně věštecké přání všech podobných dob?

Helft uns nur den Erdgeist binden,
 Lernt den Sinn des Todes fassen
 Und das Wort des Lebens finden;
 Einmal kehrt euch um.
 Deine Macht muss bald verschwinden,
 Dein erborgtes Licht verblassen,
 Werden dich in kurzem binden,
 Erdgeist, deine Zeit ist um.

Pomozte spjat ducha země,
 chtějte chápat smysl smrti,
 k životu klíč nalezněte,
 obraťte se k nám.
 Moc tvá brzy rozplyne se,
 lživé světlo bledost zdrtí,
 spoutáme tě, duchu země,
 čas tvůj minul jako klam.

Také po stránce formální se tu Novalis dotváří svého vrcholu. Zpěv mrtvých je básní přísně a vzorně stavěnou, což nelze vždy říci o jeho lyrice, vyjma „Písní duchovních“; obsahuje celkem 15 strof, vždy po 8 verších. Každá strofa klade zvláštní důraz na poslední verš první i druhé polovice strofické, a to tak, že verš čtvrtý je nejkratší a jako by svou pádnou stručností na okamžik zastavoval tančivý pohyb celku. Trochejský rytmus bohatou stupnicí rýmovou dodává kolovému zpěvu mužnosti a úderné naléhavosti jeho zaklínačskému patosu. — S touto chorickou hymnou Novalisovou, jež vlaje na konci básnickových dní a na nejsrážnějším štítě jeho tvorby básnické, dá se v literatuře německé srovnat jen poesie Goethova a Hölderlinova, některé verše Eichendorffovy, Platenovy a Mörikovy a některé básně St. Georgovy, H. Hofmannsthalovy a R. M. Rilky: prostě všechny ty básně, jež představují sněžné hřebeny lyrických pásem poesie německé. „Zpěv mrtvých“ zajímal u nás opětovně F. X. Šaldu, který se německé poesie dovolával přece jen zřídka kdy; k němu se vracel znova: viděl v něm „pomník a mezník“, poněvadž „zahazuje novou duševně básnickou epochu, epochu zagoeťovskou“.

Novalisova tvorba se vyznamenává některými rysy, z nichž zvláště tři jsou konstitutivní.

Rozrůstá se přímo příkladně organicky: je netoliko soustředná, nýbrž i soustředivá v tom smyslu, že se rozvíjí v kruzích stále vyšších, rozlehlejších a duchovějších. Básnickou a uměleckou dostředivostí se podobá tvorbě Goethově, ačkoliv jejich životní látka, jejich vidění a tvárnění světa a celkový směr a poslední cíl jejich slovesného úsilí byl přímo diametrálně různý, a ovšem délka pozemského údělu a básnického vývoje přímo kontrastně rozličná: ale také Novalis-

sova poesie jest „básní a pravdou“. Antitetická podobnost se týká spíše způsobu než podstaty. Jejich básnická inspirace nepohrdala zdroji učenými, právě naopak. Bylo v tom kus osvicensky encyklopedického století XVIII., v němž tkvěli výchovou a vzděláním? Tak v oblasti přírody a její explikace vědecké a filosofické si hledí přímo do tváře — zde také jejich příbuzenské vztahy osobnostní byly nejpronikavěji studovány: jenže jak diametrálně se tu rozcházejí jejich cesty? Podle duchaplného výkladu K. J. Obenauerova obsahují jejich odlišné světy jakoby ve zkratce oba základní symbolické pojmy, jichž se posléze domyslili a dotvořili: goethovský pojem „praformy“ (Urpflanze) a novalisovský obraz „modré květiny“ — na jedné straně svět idealistického klasicismu a na straně druhé svět idealistické romantiky. Odlišný vztah k dějinám jen blíže určuje a dokresluje tyto různé světy německého platonismu: sklon k antickému starověku u empirického a tvarového klasika a vášně pro křesťanský středověk u mystického a hierarchického romantika. — A neočekáváme v tvorbě moderního básníka právě podle jejich vzorů — a ovšem také ve šlépějích Diltheyovy zážitkové psychologie, která na nich byla objevena — přísně organický, soustředivý a dostředivý princip prožitkový a tvůrčí?

Skoro na každé vývojové křižovatce jeho tvorby básnické vstoupí do cesty čtenáři naléhavá otázka, zda to nebyla smrt — tucha brzkého konce, co od počátku dmýchalo jeho tvůrčí oheň. — Novalis patří jistě do řady těch básníků, kteří byli záhy odvoláni od svého díla, k Leopardimu, k Lermontovovi, ke Karlu Hynku Máchovi; můžeme ho však nazvat básníkem „nedožitého osudu“? Vždyť hranice života a smrti překročil až tehdy, když se cítil už několik let příslušníkem říše

mrtvých a když všechny vyzýval, aby spoutali ducha země. Jeho život byl zlomkem, temnou náповědí velkého celku; slovesně tvarovou podobou „nedožitého osudu“ je jeho svérázná forma aforistického a paradoxního „fragmentu“. Výjimečně jsou jeho díla také dokončena; pravidelně zůstala ve zlomcích. Tvoření fragmentární je tedy Novalisovou řečí mateřskou. Také tímto způsobem se zapsala smrt do jeho díla: umělecké dílo fragmentární se rodí vlastně pro smrt a ze smrti a smrt je do nekonečna dotváří — je ostrovem v příboji smrti.

Rodovým znamením, podle něhož se pozná Novalis, je jeho hluboce osobní způsob, jak zírání na podstatu vlastního bytí a podstatu všech věcí. Ústřední to otázka jeho umělecké psychologie a názorové filosofie.

Tato schopnost záleží v možnosti zmocnit se bezprostředně, t. j. bez media smyslového, mysteria vlastního já. V důležitém fragmentu, v němž se zabývá problematikou takové schopnosti, odmítá Novalis jako předsudek názor, že by člověk nemohl existovati mimo sebe, totiž mimo dosah vlastních smyslů; člověk se může podle jeho přesvědčení v každém okamžiku osamostatnit jako bytost nadsmyslná. Předpokladem takové vlastnosti je ovšem víra v její možnost a Novalis byl natolik radikální i důsledný, aby prohlásil, že její mohutnost je přímo úměrna vášnivosti takové víry; naproti tomu byl také tento romantik stoupencem energetismu, k němuž směřoval idealismus na německé půdě a jenž je formulován slovy Faustovými, že toliko soustředěná snaha a vytrvalé úsilí bude odměněno spásou. Psychologickou kořistí takové schopnosti není jen souhrn vjemů optických, auditivních atd. nebo jejich součet, ano, ani ne jejich vzájemný násobek. Faktickou kořistí je pocit absolutní jistoty, pramenící právě z možnosti, že se člo-

věk bez oklik a přímo spojí s říší tajemství a zázraku. Po stránce filosofické je tato víra založena na představě důsledné jednoty lidského nitra a říše přírodní; a tato představa nebyla jistě novou v dobách Novalisových. Už Jakub Böhme tvrdil, že sebepoznání je vlastně poznáním přírody; a Fichte v důsledném idealismu své antítese „já“ a „ne já“ přírodu jen obešel: jenže jako nejradikálnější kantovec opřel se především o intelekt, kdežto mystik postupoval především intuitivně. Novalis naproti tomu stupňuje psychologické východisko a umocňuje filosofický cíl. Novalis totiž potírá názor, že člověkovy duchovní schopnosti jsou omezeny na smysly, na intelekt, na intuici atd.: ty mu jen brzdí mohutnosti další a důsažnější — běží toliko o to je uvolnit, abychom se stali sebou samými.

Taková víra prýští u Novalise jistě ze zážitku lásky a smrti; vyvíjela se v souvislosti s jeho základem mystickým, stavějícím stany v obou světech; a vedla jej k inspiračnímu universalismu a dopomohla mu k osobnostní totalitě. Z takových důvodů násobí ve své bytosti přírodovědce dějepiscem, filosofa náboženským myslitelem v komplexivní osobnost básnického genia, který je nadto světcem a věštcem.

Tyto inspirační, myšlenkové a tvarové základy Novalisovy básnické psychologie a filosofie byly v jeho díle už sondovány často, ačkoliv podnes ještě nevíme, jak je vlastně nazvat, zda podle V. Diltheye „reálnou psychologií“ nebo podle R. Hayma „magickým idealismem“: oba názvy jsou ostatně vypůjčeny ze spisů básníka samého.

Tato schopnost magického zírání není toliko trpným prostředkem poznávacím a neposkytuje jen východisko k filosofické soustavě; je svým posledním smyslem údem tvůrčím a zahajuje proces básnický — vtěluje se do světů Novalisovy poesie. Odtud to ma-

gické kouzlo jeho romantických světů, jež nelze napodobit: světů tajemné noci a teplé tmy; světů sensitivních dalek zeměpisných (symbolisace orientu) a dalek časových (gotický středověk); světů proudně zmítaných živly niternými a přírodními (vodami a sny); světů duhově světelných, které nejsou ani opisem a přepisem skutečnosti jevové ani pouhou přeludnou vidinou básnickovy imaginace. Kdo chce vstoupit do těchto romantických světů, udělá nejlépe, když otevře Hymny k noci - 1) na místě: „Co prýští pojednou tak tušení plno z prostoru pod srdcem“, — nebo 2) „Nebeštější než ony blýskající hvězdy zdají se nám nekonečné oči, jež v nás otevřela noc“, — nebo 3) „Křišťálovou vlnu, již smyslům smrtelníka slyšet nelze — kdo jednou okusil“ — nebo 4) „Můžeš mi ukázat věčně věrné srdce“, nebo „Zpěv mrtvých“ na místě: „V proud, jímž v šíři vyústujem...“, nebo 5. kap. Jindřicha von Ofterdingen a připojí se k Jindřichově průvodcům, kteří za vůdcovství starého horníka odcházejí do jeskyň: „Večer byl radostný a teplý. Měsíc stál ve vlídném lesku nad pahorky a ve všem stvoření probouzel podivné sny. Sám se vznášel jako sen slunce nad světem snovým obráceným do sebe.“ Měsíčná krajina Novalisova, shlížející se sama v sobě, je nejlepší zkratkou básnickových světů romantických: není to přesný a lesklý obraz kovového zrcadla, spíše proudný obraz vodních hladin, v nichž dříme tajemství vzniku a zániku; obraz, čířený z niterného dna a pomyslně laděný měsícem nahoře, mlžnými lesy vůkol a vlastním vodním živlem v hlubinách. — Magické zírání a vidění básnickovo prosakuje tyto světy a jejich slovesný sloh až do jednotlivin básnické řeči.

Z těchto tří konstitutivních znaků zaujímá Novalis centrální postavení v německé romantice školy jenské (i škol a generací následujících) právě pro toto magické zírání, v němž tkvějí kořeny vši jeho

básnické existence; Bedřich Schlegel, který mu stál myslitelskou odvahou ze všech nejbliže, měl různé přednosti důmyslného systematika, avšak vždy s nimi zůstal v zajetí abstraktní teorie. Výsostné postavení poesie Novalisovy mohl bych stupňovat ještě tím způsobem, že bych ukázal na romantiku jako na duchovou formu hluboce vyhovující a odpovídající národnímu ingenu německého národa a že bych takto vysvětlil a podtrhl okolnost, proč Novalis a jeho dílo nemá obdob ve světovém písemnictví a ve světové kultuře: je kosmickým duchem, od něhož lze měřit odliv dějinných věků a položení přítomné doby.

Nový překlad z Novalise přichází do rukou českého čtenáře v době, kdy se probouzí živý zájem o něho na několika stranách: doma v Německu vydává Robert Jancke „román lásky“, nazvaný Friedrich und Sophie (1940), v němž způsobem epickým a ve formě románu životopisného se zamýšlí nad jejich podivuhodným setkáním v Grüningen; nad tímto jedinečným dobrodružstvím, jež mohl vymyslet opravdu jen život; a v němž jako v mateřské hmotě je ztajena hádanka básníkovy osudy a růst a smysl jeho poesie; toto dílo bude záhy přeloženo do češtiny (Ninou Neumannovou). Ale už loni vyšla essayistická biografie Martina Beheima-Schwarzbacha v dobové sbírce „Die Dichter der Deutschen“, kterou za podpory mnichovské Akademie vydává nakladatelství Cotta ve Stuttgartě, jedno z nejstarších německých nakladatelství.

Překladové úsilí moravské básnířky Boženy Věrné, kterou po formální stránce tlumočnické vábily hlavně novalisovské volné verše, bylo původně věnováno „Hymnám k noci“, z iniciativy dra Braito „Písním duchovním“; aby obsáhlo všechny vrcholky Novalisovy lyriky, musil být zapojen také „Zpěv

mrtvých“ — na nějž jsem upozornil — takže tato proslulá báseň je tu do češtiny uvedena po třetí (vedle prvního překladu Alfonse Bresky a překladu Otokara Fischera v Lid. novinách 1934). Že Novalis dnes má nám co říci, vysvítá z toho, že bezděčnou shodou téměř současně vychází v Topičových Bílých knihách Jindřich von Ofterdingen v překladu V. F. Bláhově pod názvem „Modrý květ“. — V dobách předcházejících se zasloužili o seznámení českého světa s novalisovským odkazem hlavně tři překladatelé: jak už bylo řečeno, syn básníkův a „přírodoskumec“ Ladislav Čelakovský, který na podnět Purkyně přeložil „Učedníky Saiské“ a takto podal jediný český překlad z Novalise ve století XIX.; ve století XX. obzvláště básník z pozdní školy Jaroslava Vrchlického Alfons Breska, který po druhé přetlumočil „Učedníky saiské“ (1911) a který vydal v roce 1934 první překladový soubor z Novalisovy lyriky (celé „Hymny noci“ a vybraná 4 čísla z „Písní duchovních“; (O. F. Babler šestou) a z lyriky Jindřicha von Ofterdingen (v roce 1935 téměř totéž uveřejněno v „anthologii z německých romantiků“ s názvem „Modrá květina“, která vyšla jako 172. sv. Sborníku světové poesie); a Alois Král, který po prvé uvedl do češtiny „Hymny na noc“ (1907). Dvě ukázky z rané lyriky a XIV. píseň duchovní přeložil Klement Bochořák. Kromě básníků a překladatelů věnovali Novalisovi přechodnou nebo soustavnou pozornost oba vůdčí kritické generace březinovské a pobřezinovské a dva kulturně historičtí pracovníci tendence katolické. F. X. Šalda se rád dovolával Novalise zvláště v období svého Zápisníku, ale jeho postavu a dílo znal už ve svých začátcích, kdy napsal do OSN (sv. X-1896) jeho heslo a kdy srovnával a hodnotil „eroticko—ekstatické pojetí smrti“ u Březiny (v essayi z Duše a díla) Novalisovým zážitkem lásky a smrti.

Pro vědecké a kritické začátky Arna Nováka znamená daleko více: jako germanista reagoval u nás na zviřený badatelský zájem o osobnost a poesii starého německého romantika kolem stého jubilea jeho úmrtí a po habilitaci zahájil své přednášky na pražské universitě z oboru novodobých německých dějin roku 1906 kolegiem o Novalisovi; přeložil také některé z Novalisových fragmentů (v Lumíru 1902) a hledal jeho vliv v Krkonošské pouti K. H. Máchy (LF. 1911); a do DOSN (IV.-1936) napsal detailně informující doplňkový článek, částečně opravující a upravující referát Šaldův. F. X. Šaldovi byl Novalis carlylovským představitelem německé romantiky, jímž vymezoval a hodnotil, kdežto Arnu Novákovi zase více pomáhal v jeho vlastním vývoji z názorového a metodického pozitivismu. Badatel v oboru německé mystiky a katolické mystiky světové Alois Lang vydal v r. 1919 essay o „Náboženském problému Novalisově“, doplňuje svůj text hojnými překlady z jeho děl, a o podstatě poesie vůbec se často u Novalise poučoval hlavní představitel katolické kritiky Albert Vyskočil — tak na př. v knize o Básníkově slově (1933). — Dosud však u nás nemáme ani studie ani knižní monografie o tomto mladistvém otci romantiky německé, který prožil jeden z nejpodivuhodnějších lidských osudů a který je jedním z vedoucích náčelníků světové poesie; taková práce mu už dávno přísluší.

Ale nakonec zase staneme tvář v tvář své přítomnosti a jejím potřebám s otázkou: ČÍM NÁM MŮŽE BÝTI NOVALIS A CO NÁM NABÍZÍ JEHO BÁSNICKÝ SVĚT?

Naše doba se Novalisovu světu značně přiblížila i vzdálila. Přiblížila se: už skutečnost světa Novalisova není jednoduchou formulou, kterou je možno racionalisticky obsáhnout a logicky vypočítat. Je duchovně pluralistní, ano komplexní; je několika-

měrná a několikaosová — a zvláště průlivy a zálivy iracionálna ji protékají a obtékají; a několika vrstvami podvědomí a nevědomí se propadá do neskončených hlubin. V této iracionální větší půli člověkovy bytosti dřímají vnitřní zkušenosti nezměrného rozsahu a dosahu: odtud se ozývají naše nejintimnější zážitky a dějiny našeho růstu a vzniku z doby daleko před dětstvím. V tom ve všem předjal Novalis naši přítomnost, která se tohoto poznání v době poválečné musela zdlouhavě a namahavě dopracovávat vědecky a básnicky, a to celkem bez styku se světem Novalisovým. Vzdálila se: její svět se zmnožil a rozlišíl a především se do něho navailo během století tolik neprostopné lidské tmy, že se stal spíše nebezpečným než záhadným; ale už snad proto bližším a přístupnějším pozemskému člověkovu srdci. Marně se ve světě Novalisově ohlížíme po sebemenších známkách sociální reality, o níž se rozbíjejí nitra tisíců, a marně hledáme v jeho poesii vůni krve a půdy, do nichž je zazděn člověk se svým milým a tvrdým osudem. Marně u něho pátráme po těchto znacích, pro něž se stává naše doba a její poesie tak naléhavou: on nechtělo že jich nezapojoval, on je přímo vymycoval. Jako naše doba věří — sice nestejnou věrou — že ráj na zemi je před námi — jen několik těch sociálních, národních atd. reforem! — byl Novalis přesvědčen, že zlatý věk je za námi; tedy jen se k němu a do něho obrátit! Kde hledat vnitřní důvody tohoto různého zaměření? Snad v básníkově aristokratickém původu? (Vždyť šlechtickou bezstarostnost svých předků musil zaměnit za občanské zaměstnání všedního dne.) Snad v sociologických předpokladech feudálního věku? (Vždyť se rozkládal právě v jeho době nebo byl už rozložen). Vnitřní důvody pramení z duchového pojetí jeho světa, z jeho důsledného spiritualismu.

Čím Novalis mluví nejdůrazněji a čím vždy bude působit, je právě jeho spiritualismus. — Když básníci naší generace zhruba před deseti lety se postavili do slavné oposice proti oběma křidlům poválečného materialismu, proti básnickému vitalismu ve všech jeho odrůdách a proti sociální poesii ve všech jejích podobách, obraceli se rádi o pomoc ke dvěma představitelům německého spiritualismu: k HÖLDERLINOVI a k R. M. RILKOVI. Jejich lyriku překládali Jan Zahradníček, Vlad. Holan, V. Renč: — působil na ně zvláště mladý OTOKAR BŘEZINA, který jim jejich spiritualismus stupňoval a násobil mystickým zážitkem svých Tajemných dálek a svého Svítání na západě. Dnes — po několika málo letech — bychom si stěžili dovedli představit český svět duchový bez jejich obrodné práce. Byli to hlavně lyričtí básníci katolického idealismu; jim pomáhaly časopisy a edice olomouckých dominikánů; tak se ustavila nová skupina spiritualistická, která vystřídala starší generaci. — Teď by k jejich německým učitelům spiritualistické lyriky a spiritualistického světového názoru rád přistoupil — sice jako poslední, ale největší z nich — Novalis, UNIVERSÁLNÍ SPIRITUALISTA, a to v překladech „Ryzího květu“ a „Modrého květu“. Jak bohaté jsou to zdroje, které dovedou odplavovat z duše čtenářovy svět rozbujelých hmoty a vraždící techniky, svět netoliko odbožštěný, nýbrž i odlidštěný, jemuž říkáme naše přítomnost. A odměnou vrchovatě nalijí víru v duchovou podstatu světa, sympatie se smrtí, důvěru v konstruktivní síly minulosti a úsilí o požehnání křesťanské. A především osvobozující přesvědčení, že svět žije poesii a že svět nakonec ovládne duch.

Bylo by hrubým omylem, kdybychom se domnívali,

že Novalis jako člověk byl konec konců úchylnou výjimkou a jako básník zajímavým snilkem, který se svéhlavě odvrátil od přítomnosti do minulosti a od světa do zásvětí; a že empirickému životu nemá co říci — takový názor převládal dlouho. Jeho básnické „věřím“ obsahuje konkrétní humanismus, zvichřený myšlenkou křesťanskou, který ovšem sestupuje na čtenáře po dlouhém úsilí. V tradici století XVIII. je však básníkem myšlen a formulován výchovně, t. j. jako aktivní láska k člověku a jako činorodý zájem o jeho harmonický růst. Obě prozaické skladby Novalisovy uvolňují tendenci výchovnou: učedníci ve škole saiské se vychovávají ve virtuosity a v geny a Jindřich von Ofterdingen výchovným procesem vnitřním zraje v genia básnického. Smysl Novalisovy četby je posléze výchovný a nechť vede také českého čtenáře naší doby k ideji, kterou v poesii německého romantika vytužil už Otokar Březina a kterou anti-teticky formuloval, a jež zní: „MÝM SNEM JE PŘÍRODA OVLÁDANÁ DUŠÍ, DÁVAJÍCÍ VŠECHNO NEJKRÁSNEJŠÍ KONCENTROVANÉ, OČIŠTĚNÉ VŮLI, ČLOVĚK JEMNÝ, DOBRÝ, VŠEMOHOUCÍ, MAGICKÝ TITAN NOVALISŮV, GENIUS A SVĚTEC.“

Ivo Liškutín.

BOŽENA VĚRNÁ:

Dílo:

Obzina, Vyškov:

Tři okna do světa krásy, 1928.

Soukromé tisky autorky, Brno:

Homo Radius z království víry a snů, 1929.

Sfinx - Člověče života bezbolestného nepřibližuj se ani, 1931.

Myrta k popelnici člověka spravedlivého, 1932.

Smutek z ráje vyhnaných (Píseň odalisky moře) za kraljicu Mariju, 1934.

Myslím na vás překrásně, 1935.

Korouhev Svatého Václava, 1935.

Kajícnice obětuje sedm požehnaných vteřin milosti, 1936.

Cizinec v Praze našel svůj úsměv, 1936.

Chirurg šetří krev - chirurg primiciant, 1936.

V kruzích odstředivých ztrácím Tě i sebe v nevýslovném smutku, 1936.

Požehnaná země rumunská, 1936.

Milenka boží smysly zastíněná, 1936.

Hvězda trojcípá a břitce zraňující, 1936.

Bohu se klaněti - Dion adori, 1937.

Neboť Tvá jest tvůrčí moc a síla (Tvá jest na věky).

U Mistra Bílka, 1937.

Mamince, 1937.

Předobraz, 1938.

Tatínkovi, 1938.

Pracovati s mramorem a bronzem zdá se bolestným, 1938.

Soukromý tisk JUDra Arnošta Věrného,
Brno:

Mamince, II. vyd. 1937.

Literatura Mondo, Budapest:

Dion adori, 1937.

Junimea literara, Iassi, Cernauti - přeložil P. M. Šesan:

Romania tara binecuvantata, 1938.

Soukromý tisk O. P. Ranui, Wellington, New Zealand - př. S. Kostomlatský:

Dear children of Wales, 1938.

Edice MEM, Brno:

Korouhev Sv. Václava, II. vyd., 1940.

V rukopise:

Kdykoliv zavane vítr onoho květnového snu.

Maria to není tvoje království.

A jak slunce stoupá výš.

Překlady:

Whitman: *Stébla trávy*, 1939.

Eminescu: *Milostné písně*, 1939.

Novalis: *Ryzí květ*, 1940.

Andersen: *Obrázková knížka*.

O díle básnířky vyšla studie:

Vlad. Bříza-Pazourek: *Věrná: Člověk, dílo, tvůrčí zjev*, 1935.

O b s a h

Předmluva překladatelky	5
I. Hymny k noci	17
1. - 19, 2. - 25, 3. - 27, 4. - 30, 5. - 38, 6. Touha po smrti -	54.
II. Písně duchovní	57
I. - 59, II. - 63, III. - 65, IV. - 67, V. - 69, VI. - 71, VII. - 73, VIII. - 75, IX. - 77, X. - 79, XI. - 82, XII. - 85, XIII. - 86, XIV. - 89, XV. Hymna -	90,
XVI. Zmrtvýchvstání -	93.
III. Zpěv mrtvých	95
Studie o Novalisovi	103

Dominikánská Edice Krystal

Svazek 51

Novalis: Ryzí květ

Přeložila Božena Věrná

Čtenáři přiblížil Ivo Liškutín

Vytiskla Valašská tiskárna

ve Valašském Meziříčí

K vánocům léta Páně 1940